

**Yol hərəkəti təhlükəsizliyini (YHT)
idarəetmə sistemləri — İstifadə
təlimatları ilə birlikdə tələblər**

*Systemes de management de la securite routiere — Exigences et
recommandations de bonnes pratiques*

PHILIP

Mündəricat	Səhifə
1 Əhatə dairəsi.....	1
2 Normativ sənədlərə istinadlar	1
3 Termin və anlayışlar.....	2
4 Təşkilatın konteksti	7
4.1 Təşkilat və onun konteksti anlayışı	7
4.2 Maraqlı tərəflərin tələb və gözləntilərinin başa düşülməsi	7
4.3 YHT idarəetmə sisteminin əhatə dairəsinin müəyyənləşdirilməsi.....	7
4.4 YHT idarəetmə sistemi.....	8
5 Liderlik.....	8
5.1 Liderlik və öhdəlik	8
5.2 Siyasət	9
5.3 Təşkilati rollar, məsuliyyətlər və səlahiyyətlər.....	9
6 Planlaşdırma	9
6.1 Ümumi.....	9
6.2 Risk və imkanların nəzərdən keçirilməsi üçün tədbirlər.....	9
6.3 YHT-nin səmərəlilik amilləri	10
6.4 YHT məqsədləri və onlara nail olmağın planlaşdırılması	11
7 Dəstək.....	12
7.1 Koordinasiya	12
7.2 Resurslar.....	12
7.3 Səriştə	12
7.4 Məlumatlılıq.....	12
7.5 Kommunikasiya.....	12
7.6 Sənədləşdirilmiş məlumatlar	13
7.6.1 Ümumi.....	13
7.6.2 Yaratma və yeniləmə	13
7.6.3 Sənədləşdirilmiş məlumatlara nəzarət.....	13
8 Əməliyyat	14
8.1 Əməliyyat planı və nəzarət	14
8.2 Qəza vəziyyətlərinə hazırlıq və cavab tədbirləri	14
9 Səmərəliliyin qiymətləndirilməsi.....	14
9.1 Montiorinq, ölçmə, təhlil və qiymətləndirmə.....	14
9.2 Yol-nəqliyyat qəzaları və digər yol-nəqliyyat hadisələri ilə bağlı istintaq	15
9.3 Daxili audit	15
9.4 Rəhbərliyin baxış keçirməsi	15
10 Təkmilləşmə	16
10.1 Uyğunsuzluq və düzəldici tədbir	16
10.2 Davamlı təkmilləşmə.....	17

Ön söz

ISO (Beynəlxalq Standartlaşdırma Təşkilatı) milli standartlaşdırma qurumlarının (ISO-ya üzv təşkilatların) ümumdünya federasiyasıdır. Beynəlxalq standartlar, əsasən, ISO-nun texniki komitələri tərəfindən hazırlanır. Texniki komitənin fəaliyyət subyektində maraqlı olan hər bir üzv təşkilat həmin komitədə təmsil olunmaq hüququna malikdir. Digər beynəlxalq, hökumət və qeyri-hökumət təşkilatları da ISO ilə əməkdaşlıq çərçivəsində bu hazırlanma prosesində iştirak edir. ISO elektrotexniki standartlaşdırma ilə bağlı bütün məsələlərdə Beynəlxalq Elektrotexniki Komissiya (IEC) ilə sıx əməkdaşlıq edir.

Beynəlxalq Standartlar ISO/IEC direktivlərinin 2-ci hissəsində verilən qaydalara əsasən hazırlanmışdır.

Texniki komitələrin əsas vəzifəsi Beynəlxalq Standartları hazırlamaqdan ibarətdir. Texniki komitələr tərəfindən qəbul edilmiş Beynəlxalq Standartların layihəsi səsvermə üçün üzv orqanlara təqdim olunur. Layihənin Beynəlxalq Standart kimi nəşr edilməsi üçün səs verən üzv orqanların, ən azı, 75 %-nin təsdiqi tələb olunur.

Bu sənəddəki bəzi elementlərin patent hüquqlarının predmeti olması ehtimalına diqqət yetirilməlidir. ISO bu cür patent hüquqlarının hamısı və ya hər hansının müəyyənləşdirilməsi ilə bağlı məsuliyyət daşımır.

ISO 39001 Layihə Komitəsi PC 241 *Yol hərəkəti təhlükəsizliyini (YHT) idarəetmə sistemləri* tərəfindən hazırlanıb.

Yol hərəkəti təhlükəsizliyini idarəetmə standartlarına dair araşdırma məqsədləri üçün istifadəçilərin ISO 39001:2012 ilə bağlı fikirlərini və sənədin gələcək nəşrlərinə ediləcək dəyişikliklərdə prioritetlərini paylaşmaları tövsiyə olunur. Onlayn sorğuda iştirak etmək üçün aşağıdakı linkə klikləyin.

<http://www.surveymonkey.com/s/39001>

Giriş

Yol hərəkəti təhlükəsizliyi (YHT) global narahatlığa çevrilib. Təxmini hesablamalara görə, hər il dünyada 1,3 milyona yaxın insan qətlə yetirilir, 20–50 milyon insan yol qəzaları nəticəsində xəsarət alır və bu göstərici getdikcə artır^[10]. Bunun sosial-iqtisadi və sağlamlığa təsirləri böyükdür.

Bu Beynəlxalq Standart təşkilatlara yol-nəqliyyat qəzaları ilə bağlı ölüm və ciddi xəsarət halı və riskini azaltmaqda və nəticə etibarilə, aradan qaldırmaqda kömək məqsədilə bir vasitə təqdim edir. Bu, yol hərəkəti sistemindən daha sərfəli istifadə ilə nəticələne bilər.

Bu Beynəlxalq Standart təşkilatın istədiyi YHT nəticələrinə nail olmasına imkan yaradaraq YHT-yə dair yaxşı idarəetmə təcrübəsi elementlərini müəyyən edir.

Bu Beynəlxalq Standart yol hərəkəti sistemi ilə qarşılıqlı əlaqədə olan dövlət və özəl təşkilatlara tətbiq edilə bilər. Daxili və xarici tərəflər, o cümlədən sertifikatlaşdırma orqanları təşkilatın tələblərə cavabvermə bacarığını qiymətləndirmək üçün bu standartdan istifadə edə bilər.

Dünya təcrübəsi göstərir ki, YHT-yə kompleks Təhlükəsiz Sistem yanaşmasını qəbul etməklə ölüm və ciddi xəsarət hallarında böyük azalmalara nail olmaq mümkündür. Buraya YHT nəticələrinə və dəlil əsaslı fəaliyyətlərə müvafiq təşkilati idarəetmə bacarığı ilə dəstəklənən aydın və birmənalı diqqətin yönəldilməsi daxildir^{[9][11][12]}.

Hökumət bu azalmalara təkbaşına nail ola bilməz. Bütün növ və ölçüdə təşkilatların, eləcə də fərdi yol istifadəçilərinin öz rolu var. Bu Beynəlxalq Standartı qəbul etməklə təşkilatlar töhfə verməlidir:

- qanun və standartlara əməl etməklə nail oluna biləcək həddi aşan səviyyələrdə YHT nəticələrinə; və
- öz məqsədlərinə nail olmağa, eyni zamanda ictimai hədəflərə çatmağa

Bu Beynəlxalq Standartda qeyd olunan idarəetmə sistemi təşkilatı öz YHT məqsəd və hədəflərinə yönəldir və YHT-yə Təhlükəsiz Sistem yanaşmasından istifadə edərək bu hədəfləri həyata keçirəcək fəaliyyətlərin planlaşdırılmasına rəhbərlik edir. Əlavə B-də YHT nəticələrinin kateqoriyaları, Təhlükəsiz Sistem yanaşması və YHT idarəetməsinə dair qabaqcıl təcrübənin əsasları təsvir olunur və onların bu Beynəlxalq Standarta necə uyğunlaşdırıla biləcəyi göstərilir.

Əlavə A-da bu Beynəlxalq Standartın tətbiqinə dair bəzi təlimatlar təqdim olunur.

YHT idarəetmə sistemi təşkilatdakı digər idarəetmə sistem (həmçinin Əlavə C-yə baxın) və proseslərinə inteqrasiya edilə və ya onlara uyğun vəziyyətə gətirilə bilər.

Bu Beynəlxalq Standart YHT nəticələrinə nail olunması istiqamətində təşkilata yol göstərəcək iterativ (planlaşdır, yerinə yetir, nəzarət et, təkmilləşdir) proses yanaşmasından istifadəni təşviq edir.

Yol hərəkəti təhlükəsizliyini (YHT) idarəetmə sistemləri — İstifadə təlimatları ilə birlikdə tələblər

1 Əhatə dairəsi

Bu Beynəlxalq Standart yol hərəkəti təhlükəsizliyini (YHT) idarəetmə sisteminin təsir edə biləcəyi yol-nəqliyyat qəzaları ilə bağlı ölüm və ciddi xəsarət hallarını azaltmaq məqsədilə yol hərəkəti sistemi ilə qarşılıqlı əlaqədə olan təşkilatın yaradılması üçün tələblər müəyyən edir. Bu Beynəlxalq Standartdakı tələblərə müvafiq YHT siyasətinin işlənilib hazırlanması və həyata keçirilməsi, təşkilatın qəbul etdiyi hüquqi və digər tələbləri nəzərə alan YHT məqsədlərinin və fəaliyyət planlarının işlənilib hazırlanması və təşkilatın YHT ilə əlaqədar nəzarət və təsir edə biləcəyi kimi müəyyənləşdirdiyi element və meyarlar haqqında məlumatlar daxildir.

Bu Beynəlxalq Standart növ, ölçü və təmin olunan məhsul və ya xidmətdən asılı olmayaraq, aşağıdakı məqsədləri olan istənilən təşkilata tətbiq oluna bilər:

- YHT-nin səmərəliliyinin təkmilləşdirilməsi;
- YHT idarəetmə sisteminin yaradılması, tətbiq olunması, saxlanması və təkmilləşdirilməsi;
- bəyan etdiyi YHT siyasətinə uyğunluğuna dair əminlik; və
- bu Beynəlxalq Standarta uyğunluğun nümayiş etdirilməsi.

Bu Beynəlxalq Standart YHT idarəetməsi üçün nəzərdə tutulub. Burada nəqliyyat məhsul və xidmətlərinin (məs., yollar, yol nişanları, işıqforlar, avtomobillər, tramvaylar, yük və sərnişindəşım xidmətləri, xilasətmə və təcili yardım xidmətləri) texniki və keyfiyyət tələblərinin müəyyənləşdirilməsi nəzərdə tutulmayıb.

Bu Beynəlxalq Standartın məqsədi YHT idarəetmə sistemlərinin struktur və ya sənədlərində yekcinsliyi tətbiq etmək deyil.

YHT ortağ məsuliyyət deməkdir. Bu Beynəlxalq Standart yol istifadəçilərini qanuna riayət olunması və məsuliyyətli davranış öhdəliklərindən kənarlaşdırmaq məqsədi daşımır. Bu Standart təşkilatı yol istifadəçilərini qanuna riayət etməyə təşviq etmə səylərində dəstəkləyə bilər.

Bu Beynəlxalq Standartın bütün tələbləri ümumidir.

Bu Beynəlxalq Standartın hər hansı tələbi təşkilatın və onun məhsul, yaxud xidmətlərinin xarakterinə görə tətbiq edilə bilmədiyi halda, həmin tələb azadolma üçün nəzərə alın bilər, bir şərtlə ki, azadolma və azadolma səbəbi sənədləşdirilsin.

Azadolmalar tətbiq edildikdə bu Beynəlxalq Standarta uyğunluq iddiaları yalnız həmin azadolmalar təşkilatın YHT idarəetmə sistemini uğurla yaratma, tətbiqetmə, saxlama və təkmilləşdirmə imkanına təsir göstərmədikdə qəbul edilən hesab olunur.

2 Normativ sənədlərə istinadlar

Normativ sənədlərə istinad yoxdur.

3 Termin və anlayışlar

Bu sənədin müəyyən etdiyi məqsədlər üçün aşağıdakı termin və anlayışlar tətbiq edilir:

3.1

audit

audit sübutu (3.4) əldə etmək və onu **audit meyarlarının** (3.3) nə dərəcədə yerinə yetirildiyini müəyyənləşdirmək məqsədilə obyektiv şəkildə qiymətləndirmək üçün sistemli, müstəqil və sənədləşdirilmiş proses (3.27)

Qeyd 1: Audit daxili (birinci tərəf) və ya xarici (ikinci və ya üçüncü tərəf), eləcə də birgə audit (iki və ya daha çox standartı birləşdirir) ola bilər.

Qeyd 2: "Audit sübutu" və "audit meyarları" ISO 19011 standartında müəyyən edilib.

3.2

auditor

audit (3.1) keçirmək üçün müvafiq şəxsi keyfiyyətləri və **səriştəsi** (3.7) olan şəxs

Qeyd 1: Auditor üçün müvafiq şəxsi keyfiyyətlər ISO 19011 standartında qeyd olunub.

3.3

audit meyarları

audit sübutunun (3.4) müqayisə olunduğu istinad kimi istifadə edilən siyasət, prosedur və ya tələblər toplusu

3.4

audit sübutu

audit meyarları (3.3) üçün müvafiq olan və təsdiqlənə bilən qeydlər, fakt bəyanları və ya digər məlumatlar

3.5

ən yaxşı mövcud məlumat

istifadə olunan məlumatlar və modelləşdirmənin hər hansı məlum məhdudlaşdırılmasını və ya ekspertlər arasında fikir ayrılığı ehtimalını nəzərə alan təşkilat üçün əlçatan olan məlumat

Qeyd 1: Buraya sübut, elmi təhlükəsizlik araşdırması, təcrübə, rəy, müşahidə, proqnozlar və ekspert rəyi kimi mənbələr daxildir.

Qeyd 2: Əlçatanlıq təşkilatın resurslarından asılıdır.

3.6

öhdəlik

idarəetmə sistemi (3.16) üçün təmin olunan iş və fədakarlıq səviyyəsi

3.7

səriştə

nəzərdə tutulan nəticələrə nail olmaq üçün bilik və bacarıqların tətbiq edilmə qabiliyyəti

3.8

uyğunluq

tələbin (3.28) icra olunması

3.9

davamlı təkmilləşmə

səmərəliliyi (3.23) artırmaq üçün təkrarlanan fəaliyyət

3.10

düzəliş

aşkar edilmiş **uyğunsuzluğu** (3.19) aradan qaldırmaq üçün görülən tədbir

3.11 düzəldici tədbirlər

uyğunsuzluğun (3.19) səbəbini aradan qaldırmaq və təkrarlanmasının qarşısını almaq üçün görülən tədbirlər

3.12 ölüm

birbaşa **yol-nəqliyyat qəzası** (3.33) nəticəsində insan həyatının itirilməsi

Qeyd 1: Ölümle nəticələnən yol-nəqliyyat qəzası ilə bağlı geniş şəkildə qəbul edilmiş beynəlxalq anlayış var. Belə ki, bu, intihar istisna olmaqla, birbaşa yol-nəqliyyat hadisəsi nəticəsində öldürülmüş və ya 30 gün ərzində ölən şəxs, yaxud şəxsləri ifadə edir. Müxtəlif ölkələrdə başqa anlayışlar ola bilər.

3.13 sənədləşdirilmiş məlumatlar

təşkilat (3.21) tərəfindən nəzarət edilməsi və saxlanması tələb olunan məlumat və onun saxlanıldığı məlumat daşıyıcısı

Qeyd 1: Sənədləşdirilmiş məlumat istənilən format və daşıyıcılarda və istənilən mənbədən ola bilər.

Qeyd 2: Sənədləşdirilmiş məlumat aşağıdakılara istinad edə bilər:

- **idarəetmə sistemi** (3.16), o cümlədən əlaqədar **proseslər** (3.27);
- təşkilatın fəaliyyət göstərməsi üçün yaradılan məlumat (sənədləşdirmə);
- əldə olunan nəticələrin sübutu (qeydlər).

3.14 effektivlik

planlaşdırılmış fəaliyyətlərin həyata keçirilmə və planlaşdırılmış nəticələrə nail olunma dərəcəsi **3.15**

maraqlı tərəf

qərar və ya fəaliyyətə təsir göstərə, onların təsirinə məruz qala və ya məruz qaldığını düşünə biləcək şəxs və ya **təşkilat** (3.21)

Qeyd 1: Maraqlı tərəflərə işçi, podratçı, təchizatçı, müştəri və təsire məruz qalan digər tərəflər daxil ola, lakin bunlarla məhdudlaşmaya bilər.

3.16 idarəetmə sistemi

təşkilatın (3.21) **siyasət** (3.24) və **məqsədləri** (3.20) və bu məqsədlərə nail olma yolunda **proseslər** (3.27) yaratmaq üçün qarşılıqlı əlaqəli, yaxud qarşılıqlı təsirli elementlər toplusu

Qeyd 1: İdarəetmə sistemi bir və ya bir neçə sahəyə tətbiq oluna bilər.

Qeyd 2: Sistem elementlərinə təşkilatın strukturu, rol və məsuliyyətləri, planlaşdırma, fəaliyyət və s. daxildir.

Qeyd 3: İdarəetmə sistemi bütün təşkilatı, onun spesifik və identik funksiyalarını, xüsusi və müəyyən edilmiş bölmələrini, yaxud təşkilatlar qrupunda bir və ya bir neçə funksiyaları əhatə edə bilər.

3.17 qat

dəyəri müəyyən etmək üçün **proses** (3.27) **3.18**

monitorinq

sistemin vəziyyətini müəyyən edən **proses** (3.27) və ya fəaliyyət

Qeyd 1: Vəziyyəti müəyyən etmək üçün yoxlama, nəzarət və ya ciddi müşahidəyə ehtiyac yarana bilər.

3.19

uyğunsuzluq

tələbin (3.28) yerinə yetirilməməsi

3.20

məqsəd

nail olunacaq nəticə

Qeyd 1: Məqsəd strateji, taktiki və ya operativ ola bilər.

Qeyd 2: Məqsədlər müxtəlif sahələrlə (məsələn, maliyyə, sağlamlıq və təhlükəsizlik, ekoloji hədəflər) əlaqədar ola və müxtəlif səviyyələrdə (məsələn, strateji, ümumtəşkilat, layihə, məhsul və proses (3.27)) tətbiq edilə bilər.

Qeyd 3: Məqsədi başqa yollarla ifadə etmək mümkündür, məsələn, nəzərdə tutulmuş nəticə, niyyət, fəaliyyət meyarı və ya YHT məqsədi kimi, yaxud oxşar məna ifadə edən başqa sözlərdən istifadə edərək (məsələn, hədəf, məram, qayə).

Qeyd 4: YHT idarəetmə sistemləri kontekstində YHT məqsədləri xüsusi nəticələrə nail olmaq üçün YHT siyasətinə uyğun olaraq, təşkilat tərəfindən təyin olunur.

3.21

təşkilat

məqsədlərinə (3.20) nail olmaq üçün məsuliyyət, səlahiyyət və münasibətlərlə birgə öz funksiyaları olan şəxs və ya şəxslər qrupu

Qeyd 1: Təşkilat anlayışına qeydiyyatdan keçirilib-keçirilməməsindən, dövlət və ya özəl olmasından asılı olmayaraq, müstəqil ticarətçi, şirkət, korporasiya, firma, müəssisə, orqan, tərəfdaşlıq, xeyriyyə qurumu və ya institutu, yaxud onların hissəsi və ya birləşməsi (lakin bunlarla məhdudlaşmamaq şərti ilə) daxildir.

3.22

outsorsinq etmək

təşkilatın funksiya və ya prosesinin (3.27) bir hissəsini xarici təşkilatın (3.21) icra etməsi ilə bağlı razılığa gəlmək

Qeyd 1: Outsorsinq edilən funksiya və ya prosesin əhatə dairəsinin daxilində olmasına baxmayaraq, xarici təşkilat idarəetmə sisteminin (3.16) əhatə dairəsi xaricindədir.

3.23

səmərəlilik

ölçülə bilən nəticə

Qeyd 1: Səmərəlilik ya kəmiyyət, ya da keyfiyyət baxımından əldə edilən nəticələrə aid ola bilər.

Qeyd 2: Səmərəlilik fəaliyyət, proses (3.27) məhsul (xidmətlər daxil olmaqla), sistem və ya təşkilatları (3.21) idarəetmə ilə əlaqədar ola bilər.

3.24

siyasət

üst rəhbərliyinin (3.45) rəsmi qaydada ifadə etdiyi kimi, təşkilatın (3.21) niyyətləri və istiqaməti

Qeyd 1: YHT siyasəti tədbirlər, o cümlədən YHT məqsədləri (3.20) və YHT hədəflərinin (3.43) müəyyən edilməsi üçün əsas təşkil edir.

3.25

qabaqlayıcı tədbirlər

potensial uyğunsuzluq (3.19) səbəbini aradan qaldırmaq üçün görülən tədbir

3.26

prosedur

fəaliyyət və ya prosesin (3.27) yerinə yetirilməsi üçün müəyyən edilmiş yol.

3.27**proses**

ilkin məlumatları nəticələrə çevirən qarşılıqlı əlaqəli, yaxud qarşılıqlı təsirli fəaliyyətlər toplusu

3.28**tələb**

ümumən nəzərdə tutulan, yaxud məcburi olan bəyan edilmiş tələb və ya gözlənti

Qeyd 1: "Ümumən nəzərdə tutulan" o deməkdir ki, tələb və ya gözləntinin nəzərdən keçirilməsi təşkilat və maraqlı tərəflər üçün ənənə və ya ümumi təcrübədir.

Qeyd 2: Müəyyən edilmiş tələb, məsələn, sənədləşdirilmiş məlumatda bildirilən tələbdir.

3.29**risk**

qeyri-müəyyənlik təsiri

Qeyd 1: Təsir müsbət və ya mənfi olmasından asılı olmayaraq, gözləniləndən kənara çıxmazdır.

Qeyd 2: Qeyri-müəyyənlik, qismən də olsa, hər hansı hadisə, onun nəticəsi və ya baş vermə ehtimalı ilə əlaqədar məlumat, anlayış və ya bilginin olmadığı haldır.

Qeyd 3: Risk əksər vaxt potensial **hadisə** (ISO 73:2009, 3.5.1.3 sayılı Təlimatında müəyyən edildiyi kimi) və **nəticələrə** (ISO 73:2009, 3.6.1.3 sayılı Təlimatında müəyyən edildiyi kimi), yaxud onların hər ikisinə istinadla xarakterizə olunur. Bu Beynəlxalq Standartda YHT ilə əlaqədar risk dedikdə qəzalar (hadisələr) və ölüm və ciddi xəsarətlər (nəticələr) nəzərdə tutulur.

Qeyd 4: Risk çox vaxt hadisənin nəticələri (şəraitdə baş verən dəyişikliklər daxil olmaqla) və onunla əlaqədar baş vermə **ehtimalının** (ISO 73:2009, 3.6.1.1 sayılı Təlimatında müəyyən edildiyi kimi) birləşməsi kimi ifadə olunur.

3.30**yol**

nəqliyyat vasitələri və insanların səyahət üçün istifadə etdiyi səth, o cümlədən ətraf ərazi

Qeyd 1: Dəmir yolları dəmir yolu səviyyəli keçidlər və ya yollarda hərəkət edən tramvaylardan söhbət getdikdə daxil edilir.

3.31**yol şəbəkəsi**

verilmiş ərazidə **yollar** (3.30) sistemi

3.32**yol hərəkəti**

yoldan (3.30) motorlu və motorsuz nəqliyyat vasitələri ilə istifadə

3.33**yol-nəqliyyat qəzası**

yolda (3.30) **ölüm** (3.12), hər hansı xəsarət və ya zərərə səbəb olan toqquşma və ya digər hal

Qeyd 1: Bu Beynəlxalq Standartda **təşkilatların** (3.21) diqqət yetirməli olduğu məqamlar uzunmüddətli perspektivdə yol-nəqliyyat qəzaları nəticəsində yaranan ölüm və **ciddi xəsarət** (3.44) hallarının qarşısının alınması və bu müddətdə hədəfə alınan təkmilləşdirmələrdir.

3.34**yol-nəqliyyat hadisəsi**

Yol hərəkəti sisteminin (3.36) hər hansı komponentinin uğursuzluğu nəticəsində və ya xarici amillərin təsiri ilə yaranan hadisə

Qeyd 1: Hadisələrə, bunlarla məhdudlaşmamaq şərtilə, **yol-nəqliyyat qəzaları** (3.33) və potensial təhlükəli vəziyyətlər daxildir.

Qeyd 2: Uğursuzluğun yol-nəqliyyat hadisələrinə səbəb ola biləcəyi komponentlərə **yol istifadəçiləri** (3.37), nəqliyyat vasitələri, **yollar** (3.30) və ya ildırım və ya heyvanlar kimi gözlənilməz xarici amilləri nümunə gətirmək olar.

3.35

yol hərəkəti təhlükəsizliyi

YHT

yol istifadəçilərinin (3.37) ölümünə və ya ciddi xəsarət almasına təsir edən və ya təsiretmə potensialı olan **yol-nəqliyyat qəzaları** (3.33) və digər **yol-nəqliyyat hadisələri** (3.34) ilə əlaqədar şərait və amillər

3.36

yol hərəkəti sistemi

yol (3.30), nəqliyyat vasitələri, təcili tibbi yardım sistemi və **yol istifadəçiləri** (3.37) və onlar arasındakı qarşılıqlı əlaqələr

3.37

yol istifadəçisi

yolda (3.30) olan istənilən şəxs

3.38

YHT-də çatışmazlıq

yol istifadəçilərinin (3.37) ölümünə və ya ciddi xəsarət almasına gətirib çıxaran və ya belə bir potensialı olan **yol-nəqliyyat qəzaları** (3.33) və **yol-nəqliyyat hadisələrinə** (3.33) səbəb olduğu müəyyən edilən **yol hərəkəti sistemi** (3.36) ilə bağlı şərait və amillərin meydana çıxması

3.39

YHT ilə bağlı düzəldici tədbirlər

yol-nəqliyyat qəzalarının (3.33) səbəbini aradan qaldırmaq üçün görülən tədbirlər

3.40

YHT-nin səmərəliliyi

təşkilatın (3.21) **YHT-yə** (3.35) verdiyi töhfəni idarə etməsinin ölçülə bilən nəticələri

Qeyd 1: YHT-ni idarəetmə sistemləri kontekstində nəticələr **təşkilatın** (3.21) YHT **siyasəti** (3.24), YHT **məqsədləri** (3.20), YHT **hədəfləri** (3.43) və digər YHT səmərəliliyi tələblərinə görə ölçülə bilər.

3.41

YHT-nin səmərəlilik amili

YHT-yə (3.35) təsir göstərən, **təşkilatın** (3.21) təsir edə biləcəyi və təşkilatın YHT-yə təsirləri müəyyənləşdirməsinə imkan verən ölçülə bilən amil, element və meyar

Qeyd 1: Bu, **təşkilatın** (3.21), o cümlədən onun podratçı və subpodratçıların YHT-nin **səmərəliliyinə** (3.23) edilən dəyişiklikləri müəyyənləşdirməsinə imkan verir. Bu, təşkilatın səmərəliliyi vaxtaşırı izləmək üçün istifadə edəcəyi fəaliyyətinin konkret və ölçülə bilən elementidir.

3.42

YHT ilə bağlı qabaqlayıcı tədbir

yol-nəqliyyat qəzaları (3.33) **riskini** (3.29) azaltmaq və ya aradan qaldırmaq üçün görülən tədbir

3.43

YHT hədəfi

təşkilatın (3.21) özünə və ya **maraqlı tərəflərlə** (3.16) birlikdə tətbiq etdiyi **siyasətə** (3.24) və YHT **məqsədlərinə** (3.20) uyğun olaraq, nail olunacaq təfsilatlı **səmərəlilik** (3.23)

3.44

ciddi xəsarət

yol-nəqliyyat qəzası (3.33) nəticəsində sağlamlığa uzunmüddətli təsiri olan xəsarət və ya hər hansı şəxsin bədəninə və ya onun funksiyalarına vurulan yüngül olmayan zədə

Qeyd 1: Xəsarət alan şəxsin xəstəxanada yatma müddətindən asılı olaraq, müxtəlif ölkələrdə ciddi xəsarət anlayışının müxtəlif izahlarından istifadə olunur. Xəsarətin ciddilik dərəcəsi tibbi diaqnozdan və ya yol-nəqliyyat qəzası nəticəsində yaranan əlillikdən də asılı ola bilər. Müxtəlif ölkələrdə başqa izahlar ola bilər.

3.45**üst rəhbərlik**

təşkilatı (3.21) ən yüksək səviyyədə idarə edən və ona nəzarət edən şəxs və ya şəxslər qrupu

Qeyd 1: Üst rəhbərliyin təşkilat daxilində səlahiyyət vermək və resurslar təmin etmək ixtiyarı var.

Qeyd 2: **İdarəetmə sisteminin** (3.16) əhatə dairəsi təşkilatın yalnız bir hissəsini əhatə edərsə, o zaman üst rəhbərlik təşkilatın həmin hissəsini yönləndirən və ona nəzarət edən şəxslərə aiddir.

4 Təşkilatın konteksti**4.1 Təşkilat və onun konteksti anlayışı**

Təşkilat məqsədinə uyğun olan və YHT idarəetmə sisteminin nəzərdə tutulan nəticəsinə (nəticələrinə) nail olma qabiliyyətinə təsir edən xarici və daxili məsələləri müəyyən edir.

Təşkilat:

- yol hərəkəti sistemindəki rolunu müəyyən edir;
- təşkilatın YHT-yə təsir edə biləcək proseslərini, əlaqədar fəaliyyət və funksiyalarını müəyyən edir;
- bu proseslər, fəaliyyətlər və funksiyaların ardıcılığı və qarşılıqlı əlaqəsini müəyyən edir.

4.2 Maraqlı tərəflərin tələb və gözləntilərinin başa düşülməsi

Təşkilat aşağıdakıları müəyyən edir:

- YHT idarəetmə sistemində uyğun maraqlı tərəfləri;
- bu maraqlı tərəflərin tələblərini;
- təşkilatın qəbul etdiyi YHT ilə əlaqədar hüquqi və digər tələbləri.

4.3 YHT idarəetmə sisteminin əhatə dairəsinin müəyyənləşdirilməsi

Təşkilat əhatə dairəsini yaratmaq üçün YHT idarəetmə sisteminin hüdudlarını və tətbiq oluna bilmə dərəcəsini müəyyən edir.

Bu əhatə dairəsini müəyyən edərkən təşkilat aşağıdakıları xüsusilə nəzərə alır:

- 4.1-ci bənddə istinad olunan xarici və daxili məsələlər,
- 4.2-ci bənddə istinad olunan tələblər; və
- 6-cı Maddədə istinad olunan planlaşdırma tələbləri.

Təşkilat yol-nəqliyyat qəzalarında təsir edə biləcəyi ölüm və ciddi xəsarət hallarının sayını azaltmağı və nəticə etibarilə, aradan qaldırmağı ehtiva edən YHT idarəetmə sisteminin nəzərdə tutulmuş nəticəsinə müəyyən edir.

Əhatə dairəsi sənədləşdirilmiş məlumat olaraq əlçatandır.

4.4 YHT idarəetmə sistemi

Təşkilat YHT idarəetmə sistemini, o cümlədən lazımi proseslər və onların qarşılıqlı əlaqələrini bu Beynəlxalq Standarta uyğun olaraq yaradır, tətbiq edir, saxlayır və mütəmadi təkmilləşdirir.

5 Liderlik

5.1 Liderlik və öhdəlik

Üst rəhbərlik aşağıdakı vasitələrlə YHT idarəetmə sisteminə dair liderlik və öhdəlik nümayiş etdirir:

- YHT siyasəti və YHT məqsədlərinin yaradıldığını və təşkilatın strateji istiqamətinə uyğun olduğunu təmin etməklə;
- YHT idarəetmə sistemi tələblərinin təşkilatın biznes proseslərinə inteqrasiyasını təmin etməklə;
- YHT idarəetmə sistemi üçün lazımi resursların əlçatan olduğunu təmin etməklə;
- yol-nəqliyyat qəzalarında ölüm və ciddi xəsarət hallarının aradan qaldırılmasının YHT-nin uzunmüddətli məqsədi kimi qəbul etməklə, o cümlədən bu müddətdə nail olunacaq YHT nəticələrinə dair qərar verməklə;
- yaradılmış YHT məqsədinə (məqsədlərinə) nail olmaq üçün təhlükəsiz yol hərəkəti sistemində töhfə verilməsində maraqlı tərəflərlə əməkdaşlıq və tərəfdaşlıq çərçivəsində çalışmaq;
- təşkilatın bütün müvafiq səviyyələrində şəffaf proseslər və uyğun iştirak olduğunu təmin etmək məqsədilə arzuolunan YHT nəticələrinə nail olmaq üçün təşkilatın proses yanaşması qəbul etməsini təmin etməklə;
- YHT idarəetmə sisteminin nəzərdə tutulan nəticələrinə nail olmaq üçün mövcud ən səhih məlumatlara əsaslanaraq strateji tədbirləri prioritetləşdirməklə və xüsusi fəaliyyət istiqaməti seçməklə;
- effektiv YHT idarəetməsinin və YHT idarəetmə sisteminin tələblərinə uyğunluğun əhəmiyyətini bildirməklə;
- YHT idarəetmə sistemini yaratmaq, tətbiq etmək, saxlamaq və mütəmadi təkmilləşdirmək üçün resursları təmin etməklə;
- YHT idarəetmə sisteminin nəzərdə tutulan nəticələrinə YHT nəticələrinə diqqət yönəldərək nail olmasını təmin etməklə;
- YHT idarəetmə sisteminin nəzərdə tutulan nəticələrinə nail olmaq üçün müvafiq qanunlara uyğunluğun əhəmiyyətinin təşkilatdakı bütün müvafiq işçi heyətinə bildirilməsini təmin etməklə;
- insanları YHT idarəetmə sisteminin effektivliyinə töhfə verməyə yönləndirmək və təşviq etməklə;
- davamlı təkmilləşmə ilə;
- məsuliyyət sahələrinə aid olduqda liderlik nümayiş etdirmək üçün digər müvafiq idarəetmə rollarını dəstəkləməklə.

QEYD Bu Beynəlxalq Standartda "biznes" dedikdə, ümumilikdə, təşkilatın mövcudluq məqsədlərinin əsasını təşkil edən fəaliyyətlər nəzərdə tutulur.

5.2 Siyasət

Üst rəhbərlik aşağıdakı şərtləri təmin edən YHT siyasəti yaradır:

- təşkilatın məqsədinə uyğundur;
- YHT məqsədləri və YHT hədəflərinin təyin edilməsi üçün çərçivə sənədi təqdim edir;
- müvafiq tələbləri təmin etmək öhdəliyini ehtiva edir;
- YHT idarəetmə sisteminin mütəmadi təkmilləşdirilməsinə öhdəlik ehtiva edir.

Siyasət:

- sənədləşdirilmiş məlumat olaraq, əlçatandır;
- təşkilat daxilində bildirilir;
- maraqlı tərəflər üçün uyğun qaydada əlçatandır.

5.3 Təşkilati rollar, məsuliyyətlər və səlahiyyətlər

Üst rəhbərlik müvafiq rollar üçün məsuliyyət və səlahiyyətlərin təşkilat daxilində təyin edilməsi və bildiriməsini təmin edir.

Üst rəhbərlik məsuliyyət və səlahiyyəti aşağıdakı məqsədlər üçün təyin edir:

- YHT idarəetmə sisteminin bu Beynəlxalq Standartın tələblərinə uyğun olduğunun təmin edilməsi;
- üst rəhbərliyə YHT idarəetmə sisteminin səmərəliliyi, o cümlədən təkmilləşmə üçün tövsiyələrlə bağlı hesabatın verilməsi.

6 Planlaşdırma

6.1 Ümumi

Təşkilat cari YHT səmərəliliyini nəzərdən keçirən, risk və imkanları müəyyən edən, üzərində işlənilməli YHT səmərəliliyi amillərini seçən, zamanla nələrə nail ola biləcəyini təhlil edən və müvafiq YHT məqsədləri və YHT hədəfləri təyin edib onlara nail olmağı planlaşdıran prosesə əməl edir.

Cari YHT səmərəliliyinin nəzərdən keçirilməsi zamanı təşkilatın YHT-yə təsiri ola biləcək prosesləri, əlaqədar fəaliyyətləri və funksiyalarına xüsusilə istinad edilərək təşkilat (bax: 4-cü Maddə) və onun liderliyi (bax: 5-ci Maddə) konteksti nəzərə alınır. Cari YHT səmərəliliyi mümkün olduqda kəmiyyətə müəyyən edilməli və YHT-nin müvafiq səmərəlilik amillərinə uyğun olaraq, potensial gələcək təsirlər qiymətləndirilməlidir.

6.2 Risk və imkanların nəzərdən keçirilməsi üçün tədbirlər

YHT idarəetmə sistemi üçün planlaşdırma zamanı təşkilat 4.1-ci bənddə istinad olunan məsələləri və 4.2-ci bənddə istinad olunan tələbləri nəzərə alır və aşağıdakı məqsədlər üçün nəzərdən keçirilməli risk və imkanları müəyyən edir:

- YHT idarəetmə sisteminin nəzərdə tutulan nəticəsinə (nəticələrinə) nail ola biləcəyinin təmin edilməsi;
- arzuolunmaz təsirlərin azaldılması və ya qarşısının alınması;
- davamlı təkmilləşməyə nail olunma.

Təşkilat

- a) bu risk və imkanların nəzərdən keçirilməsi üçün tədbirlər;
- b) aşağıdakıları həyata keçirməyin yolunu planlaşdırır:
 - bu tədbirlərin YHT idarəetmə sistemi proseslərinə inteqrasiya edilməsi və orada həyata keçirilməsi;
 - bu tədbirlərin səmərəliliyinin qiymətləndirilməsi.

6.3 YHT-nin səmərəlilik amilləri

Təşkilatın konteksti (bax: 4-cü Maddə) və müəyyən etdiyi risk və imkanlardan asılı olaraq, təşkilat aşağıdakı riskə məruz qalma amilləri, təhlükəsizliklə bağlı yekun nəticə amilləri və təhlükəsizliklə bağlı aralıq nəticə amilləri siyahısından istifadə üçün YHT-nin səmərəlilik amillərini müəyyən edir.

- a) Riskə məruz qalma amilləri:
 - təşkilatın təsirinə məruz qalıb-qalmamasından asılı olmayaraq, qət edilən məsafə və yol nəqliyyatının sıxlığı, o cümlədən nəqliyyat vasitəsi və yol istifadəçisinin növü;
 - təşkilat tərəfindən təmin olunan məhsul və (və ya) xidmətin həcmi.
- b) Təhlükəsizliklə bağlı yekun nəticə amilləri, məsələn, ölüm və ciddi xəsarətlərin sayı.
- c) Təhlükəsizliklə bağlı aralıq nəticə amilləri: təhlükəsizliklə bağlı bu nəticəyə dair amillər yol şəbəkəsinin, eləcə də ona daxil məhsul və xidmətlərin təhlükəsiz planlaşdırılması, layihələndirilməsi və istifadəsi, həmin məhsul, xidmət və istifadəçilərin giriş-çıxış şəraiti, eləcə də yol-nəqliyyat qəzası qurbanlarının sağlması və reabilitasiyası ilə əlaqədardır:
 - yolların layihələndirilməsi və təhlükəsiz sürət, xüsusilə də ayırıcı zolaq (qarşıdan gələn nəqliyyat hərəkəti və təhlükəyə açıq yol istifadəçiləri), kənar ərazilər və qovşaqların layihələndirilməsi;
 - nəqliyyat vasitəsinin növü, istifadəçi, yük və avadanlığın növündən asılı olaraq, müvafiq yollardan istifadə;
 - fərdi qoruyucu avadanlıqlardan istifadə, xüsusilə də təhlükəsizlik kəmərləri, uşaq üçün avtomobil oturmaqaları, velosiped və motosiklet dəbilqələri və görmək və görünmək üçün vasitələrin nəzərə alınması;
 - təhlükəsiz hərəkət sürətindən istifadə, həmçinin nəqliyyat vasitəsinin növünün, nəqliyyat və hava şəraitinin nəzərə alınması;
 - sürücülərin fiziki hazırlığının, xüsusən yorğunluq, diqqətin yayınması, spirtli içki və narkotik vasitələrin nəzərə alınması;
 - təhlükəsiz səyahətin planlaşdırılması, o cümlədən səyahət ehtiyacının nəzərə alınması, səyahətin miqdarı və rejimi və marşrut, nəqliyyat vasitəsi və sürücü seçimi;
 - nəqliyyat vasitələrinin təhlükəsizliyinin, xüsusilə də sənişinlərin mühafizəsi, digər yol istifadəçilərinin (təhlükəyə açıq, eləcə də digər nəqliyyat vasitələrindəki sənişinlər) mühafizəsi, yol-nəqliyyat qəzalarının qarşısının alınması və azaldılması, uzaq yola davamlılıq, nəqliyyat vasitəsinin yük qabiliyyəti və nəqliyyat vasitəsinin içərisi və üzərində olan yüklərin bərkidilməsinin nəzərə alınması;
 - idarə olunan nəqliyyat vasitəsi kateqoriyasını idarə etmək üçün müvafiq icazə;
 - yararsız nəqliyyat vasitələri və sürücülərin yol şəbəkəsindən çıxarılması;
 - qəzadan sonra görülən tədbir və ilkin tibbi yardım, qəza vəziyyətlərinə hazırlıq və qəzadan sonra bərpa və reabilitasiya.

Yuxarıda qeyd olunan YHT-nin səmərəlilik amillərinin kifayət qədər münasib olmadığı hallarda, təşkilat YHT-nin

əlavə səmərəlilik amillərini işləyib-hazırlayır. YHT-nin əlavə səmərəlilik amilləri müvafiq yol-nəqliyyat hadisələrinin araşdırılması və YHT-də çatışmazlıqların müəyyən edilməsi yolu ilə işləyib-hazırlanır.

YHT-nin səmərəlilik amillərinə əsasən, təşkilat YHT-nin məqsəd və hədəflərini müəyyənləşdirmək, ölçmək və onlara nəzarət etmək üçün element və meyarları müvafiq qaydada təfərrüatlı şəkildə qeyd edir. Təşkilat bu məlumatı sənədləşdirir və davamlı olaraq yeniləyir.

NÜMUNƏ Təhlükəsizlik kəməmindən istifadə YHT-nin səmərəlilik amili olan "fərdi qoruyucu avadanlıqdan istifadə" ilə əlaqədar həm element, həm də meyarları ifadə edir. YHT-nin "nəqliyyat vasitəsinin təhlükəsizliyi" səmərəlilik amilində istehlakçının təhlükəsizlik reytingi elementi və reyting səviyyəsi meyarını ifadə edir.

QEYD Müxtəlif növ təşkilatların YHT-nin səmərəlilik amillərindən istifadəsinə dair təlimatlar A.11 bölməsində verilib.

6.4 YHT məqsədləri və onlara nail olmağın planlaşdırılması

Təşkilat YHT məqsədlərini müvafiq funksiya və səviyyələrdə yaradır.

YHT məqsədləri:

- YHT siyasətinə uyğun olmalı;
- ölçülə bilən olmalı (praktikdirsə);
- müvafiq tələbləri nəzərə almalı;
- nəzarətdə olmalı;
- bildirilməli;
- müvafiq qaydada yenilənməlidir.

Təşkilat YHT məqsədləri və YHT hədəfləri haqqında sənədləşdirilmiş məlumatları saxlamalıdır.

Təşkilat YHT məqsədləri və YHT hədəflərini yaradarkən və nəzərdən keçirərkən 6.2-ci bənddə verilən risk və imkanları, 6.3-cü bənddə verilən YHT-nin səmərəlilik amillərini və 6.3-cü bənddə verilən element və meyarları, eləcə də onun idarəetmə qabiliyyətini nəzərə almalıdır. Təşkilat texnologiya variantlarını, maliyyə, əməliyyat və biznes tələblərini və maraqlı tərəflərin baxışlarını da nəzərə almalıdır.

Təşkilat YHT məqsədləri və YHT hədəflərinə necə nail olmağı planlaşdırarkən bunları müəyyən edir:

- hansı işlərin görülməliyi;
- hansı resursların tələb olunacağı;
- kimin məsuliyyət daşıyacağı;
- nə zaman tamamlanacağı;
- nəticələrin necə dəyərləndiriləcəyi.

Fəaliyyət planları lazımi qaydada sənədləşdirilməli və nəzərdən keçirilməlidir.

QEYD 1 A.6.3-cü bənddə YHT hədəfinin iyerarxiyasına dair nümunə təqdim olunur.

QEYD 2 İstənilən YHT məqsədi və YHT hədəfi üçün ölçmə növü YHT-nin səmərəlilik amilləri və 6.3-cü bənddə qeyd olunan element və meyarlar, eləcə də təşkilati nəticələrə əsasən müəyyən oluna bilər.

7 Dəstək

7.1 Koordinasiya

Təşkilat YHT ilə əlaqədar gördüyü tədbirlərin potensial faydalarını həyata keçirmək üçün təşkilatın müvafiq səviyyələri və funksiyaları (o cümlədən işçilərin, ümumilikdə, cəlb edilməsi) və maraqlı tərəflərlə koordinasiya yaradır. Təşkilat qoyulmuş YHT məqsədi (məqsədləri) və YHT hədəflərinə nail olmaq üçün nəzərdə tutulmuş fəaliyyətlərinə dair müvafiq daxili və xarici məsləhətləşmələr və koordinasiyasının olduğuna əmin olmalıdır.

7.2 Resurslar

Təşkilat yaradılmış YHT məqsədinə (məqsədlərinə) və YHT hədəflərinə nail olmaq üçün YHT idarəetmə sisteminin yaradılması, həyata keçirilməsi, saxlanması və davamlı təkmilləşdirilməsi üçün lazım olan resursları və bölüşdürülmə çərçivəsini müəyyənləşdirməli və təmin etməlidir.

QEYD Resurslara insan resursları və peşə bacarıqları, təşkilati infrastruktur, texnologiya və maliyyə resursları daxildir.

7.3 Səriştə

Təşkilat:

- nəzarəti altında çalışan şəxsin (şəxslərin) YHT-nin səmərəliliyinə təsir göstərən lazımi səriştəsini müəyyən etməli;
- bu şəxslərin müvafiq təhsil, təlim və ya təcrübə baxımından səriştəli olduğuna əmin olmalı;
- müvafiq olduqda lazımi səriştə əldə etmək üçün tədbirlər görməli və görülən tədbirlərin effektivliyini dəyərləndirməli;
- müvafiq sənədləşdirilmiş məlumatları səriştəyə dair dəlil kimi saxlamalıdır.

QEYD Müvafiq tədbirlərə, məsələn, cari işçilərə təlim keçmək, onlara mentorluq etmək və ya onların təkrar təyin edilməsi, yaxud səriştəli şəxslərin işə götürülməsi və ya onlarla müqavilə bağlamaq daxil ola bilər.

7.4 Məlumatlılıq

Təşkilatın nəzarəti altında çalışan və öz işində YHT-nin təsirinə məruz qalan, yaxud ona təsir edən şəxslər aşağıdakılardan xəbərdar olmalıdır:

- YHT siyasəti;
- təkmilləşdirilmiş YHT səmərəliliyinin faydaları daxil olmaqla, YHT idarəetmə sisteminin effektivliyinə verdikləri töhfə;
- YHT idarəetmə sisteminin tələblərinə əməl etməməyin nəticələri;
- təşkilatın qarşılaşdığı əsas müvafiq yol-nəqliyyat hadisələri ilə əlaqədar məlumatlar və öyrənilmiş dərslər.

7.5 Kommunikasiya

Təşkilat YHT idarəetmə sistemində uyğun daxili və xarici rabitəyə olan tələbi, o cümlədən aşağıdakıları müəyyənləşdirməlidir:

- nə ilə əlaqə saxlayacağını;

- nə zaman əlaqə saxlayacağını;
- kiminlə əlaqə saxlayacağını.

Təşkilat özünün və maraqlı tərəflərin müxtəlif səviyyə və funksiyalarını nəzərə alaraq rabitə prosesini yaradır, həyata keçirir və saxlayır.

Təşkilat müvafiq qaydada daxili və xarici maraqlı tərəflərlə əlaqə quraraq və onlar arasında YHT nəticələrinə uzunmüddətli diqqət yönəltmə zərurətini və bunların nail olunacağı vasitələri təşviq edərək YHT-nin səmərəliliyinin davamlı təkmilləşməsinə dəstəkləməlidir.

7.6 Sənədləşdirilmiş məlumatlar

7.6.1 Ümumi

Təşkilatın YHT idarəetmə sistemində daxildir:

- bu Beynəlxalq Standart tərəfindən tələb olunan sənədləşdirilmiş məlumat;
- təşkilat tərəfindən YHT idarəetmə sisteminin effektivliyi üçün zəruri olduğu müəyyən edilən sənədləşdirilmiş məlumatlar.

QEYD YHT idarəetmə sistemi üçün sənədləşdirilmiş məlumatların həcmi aşağıdakı səbəblərə görə təşkilatdan təşkilata fərqlənə bilər:

- təşkilatın ölçüsü və fəaliyyət, proses, məhsul və xidmətlərinin növü,
- proseslərin və onların qarşılıqlı əlaqələrinin mürəkkəbliyi; və
- kadrların səriştəsi.

7.6.2 Yaratma və yeniləmə

Sənədləşdirilmiş məlumatları yaradarkən və yeniləyərkən təşkilat aşağıdakıların müvafiq qaydada olmasını təmin etməlidir:

- müəyyənləşdirmə və təsvir (məs., başlıq, tarix, müəllif və ya istinad nömrəsi);
- format (məs., dil, proqram təminatı versiyası, qrafika) və media (məs., qəzet, elektron vasitə);
- davamlılıq və adekvatlıq üçün nəzərdən keçirilmə və təsdiq.

7.6.3 Sənədləşdirilmiş məlumatlara nəzarət

YHT idarəetmə sistemi və bu Beynəlxalq Standart tərəfindən tələb olunan sənədləşdirilmiş məlumata aşağıdakıları təmin etmək üçün nəzarət edilir:

- lazım olan vaxtda və yerdə istifadə etmək üçün əlçatan və uyğun olması;
- adekvat şəkildə qorunması (məs., məxfiliyinin itirilməsindən, yanlış istifadə olunmasından və ya bütövlüyünə zərər vurulmasından).

Təşkilat sənədləşdirilmiş məlumata nəzarət etmək üçün şamil olduğu halda, aşağıdakı fəaliyyətləri həyata keçirməlidir:

- paylama, giriş imkanı, əldə etmə və istifadə;
- saxlama və mühafizə, o cümlədən oxunaqlılığın qorunması;
- dəyişikliklərə nəzarət (məs., versiyaya nəzarət);
- saxlama və yerləşdirmə.

Təşkilat tərəfindən YHT idarəetmə sisteminin planlaşdırılması və fəaliyyəti üçün zəruri olduğu müəyyən edilən xarici mənşəli sənədləşdirilmiş məlumat müvafiq qaydada müəyyənləşdirilməli və nəzarət olunmalıdır.

QEYD Giriş imkanı dedikdə yalnız sənədləşdirilmiş məlumata baxma icazəsi, yaxud sənədləşdirilmiş məlumata baxma və onu dəyişdirmə icazəsi və səlahiyyəti və s. ilə əlaqədar qərar nəzərdə tutulur.

8 Əməliyyat

8.1 Əməliyyat planı və nəzarət

Təşkilat tələblərə cavab vermək və 6.2-ci bənddə müəyyən edilmiş tədbirləri həyata keçirmək, 6.3-cü bənddə müəyyən edilmiş YHT-nin səmərəliliyi amillərinə və 6.4-cü bənddəki YHT məqsədləri və YHT hədəflərinə diqqət yetirmək üçün prosesləri müəyyənləşdirir, planlaşdırır, həyata keçirir və onlara nəzarət edir. Təşkilat bunu aşağıdakı yollarla edir:

- proseslər üçün meyarlar yaradaraq;
- meyarlara uyğun olaraq, proseslərə nəzarəti həyata keçirərək;
- sənədləşdirilmiş məlumatları proseslərin planlaşdırıldığı kimi icra edildiyinə əmin olmaq üçün lazım olacaq dərəcədə saxlayaraq.

Təşkilat hər hansı əks təsirləri azaltmaq üçün lazımı şəkildə tədbir görərək planlaşdırılmış dəyişikliklərə nəzarət etməli və nəzərdə tutulmayan dəyişikliklərin nəticələrini dəyərləndirməlidir.

Təşkilat outsorsinq proseslərinin nəzarətdə olduğunu təmin etməlidir.

8.2 Qəza vəziyyətlərinə hazırlıq və cavab tədbirləri

Təşkilat yol-nəqliyyat qəzalarının, yaxud təşkilatın da cəlb olduğu başqa yol-nəqliyyat hadisələrinin səbəb olduğu faktiki ölüm və ciddi xəsarət halları ilə bağlı cavab tədbirləri görməli və praktik olduqda bunun YHT-yə əks təsirlərinin qarşısını almalı, yaxud bunu azaltmalıdır.

Təşkilat yol-nəqliyyat qəzalarının, yaxud təşkilatın da cəlb olduğu başqa yol-nəqliyyat hadisələrinin səbəb olduğu faktiki ölüm və ciddi xəsarət hallarına hazırlığını, xüsusilə də bu cür hallar baş verdikdən sonra cavab prosedurlarını vaxtaşırı nəzərdən keçirməli və lazım gəldikdə onlara düzəliş etməlidir.

Təşkilat bu cür prosedurları praktik olduqda vaxtaşırı sınaqdan da keçirməlidir.

9 Səmərəliliyin qiymətləndirilməsi

9.1 Monitoring, ölçmə, təhlil və qiymətləndirmə

Təşkilat YHT idarəetmə sistemi ilə əlaqədar aşağıdakıları müəyyənləşdirir:

- nəzarət edilməli və ölçülməli məqamlar;
- etibarlı nəticələr əldə etməyə şamil olduğu hallarda, monitoring, ölçmə, təhlil və qiymətləndirmə üsulları;
- monitoring və ölçmənin nə zaman icra olunacağı;
- monitoring və ölçmə nəticələrinin nə zaman təhlil ediləcəyi və qiymətləndiriləcəyi.

Təşkilat müvafiq sənədləşdirilmiş məlumatları nəticələrin sübutu kimi saxlayır.

Təşkilat YHT-nin səmərəliliyini və YHT idarəetmə sisteminin effektivliyini qiymətləndirir.

Təşkilat müvafiq hüquqi YHT tələblərinə və təşkilatın qəbul etdiyi digər YHT tələblərinə uyğunluğu vaxtaşırı qiymətləndirmək üçün bir proses yaradır, həyata keçirir və saxlayır.

9.2 Yol-nəqliyyat qəzaları və digər yol-nəqliyyat hadisələri ilə bağlı istintaq

Təşkilat yol istifadəçilərinin ölümünə və ciddi xəsarət almasına səbəb olan və ya səbəb olma potensialı olan bu yol-nəqliyyat qəzaları və özünün də cəlb olunduğu digər hadisələri qeydə almaq, təhlil etmək və onların istintaqını aparmaq üçün prosedur (prosedurlar) yaradır, həyata keçirir və saxlayır. Bu, aşağıdakı məqsədlərə xidmət edir:

- nəzarət və (və ya) təsir edə biləcəyi və bu cür hadisələrin baş verməsinə səbəb ola, yaxud yol açan əsas amillərin müəyyənləşdirilməsi;
- YHT ilə bağlı düzəldici tədbirlərə olan ehtiyacın müəyyən edilməsi;
- YHT ilə bağlı qabaqçılıq tədbir imkanlarının müəyyən edilməsi.

İstintaqlar vaxtında aparılmalıdır.

YHT ilə bağlı düzəldici tədbirlərə ehtiyac olmasının və ya YHT ilə bağlı qabaqçılıq tədbir imkanlarının müəyyənləşdirilməsi 10-cu Maddənin müvafiq hissələrinə uyğun yerinə yetirilməlidir.

Yol-nəqliyyat qəzası və digər hadisələrə dair istintaqların nəticələri sənədləşdirilməli və saxlanılmalıdır.

9.3 Daxili audit Təşkilat daxili auditləri planlaşdırılmış aralıqlarda keçirməli və bununla da, YHT idarəetmə sisteminin

- aşağıdakılara uyğun olub-olmadığına:
 - təşkilatın YHT idarəetmə sistemində öz tələbləri;
 - bu Beynəlxalq Standartın tələbləri;
- effektiv şəkildə həyata keçirildiyinə və saxlanıldığına dair məlumat təqdim etməlidir.

Təşkilat:

- tezlik, üsullar, məsuliyyətlər, planlaşdırma tələbləri və hesabatın verilməsi daxil olmaqla, audit proqramını (proqramlarını) planlaşdırmalı, yaratmalı, həyata keçirməli və saxlamalıdır. Audit proqramı (proqramları) müvafiq proseslərin əhəmiyyətini və əvvəlki auditlərin nəticələrini nəzərə almalı;
- audit meyarlarını və hər auditin əhatə dairəsini müəyyənləşdirməli;
- auditorlar seçməli və audit prosesinin obyektivlik və qərəzsizliyini təmin etmək üçün auditlər keçirməli;
- auditlərin nəticələrinin aidliyi üzrə rəhbərliyə təqdim edildiyinə əmin olmalı;
- sənədləşdirilmiş məlumatları audit proqramının həyata keçirilməsinin və audit nəticələrinin sübutu kimi saxlamalıdır.

9.4 Rəhbərliyin baxış keçirməsi

Üst rəhbərlik müəyyən edilmiş YHT məqsədləri və YHT hədəflərinə nail olunması istiqamətində davamlı uyğunluq, adekvatlıq və effektivlik göstərdiyini təmin etmək üçün planlaşdırılmış aralıqlarda təşkilatın YHT idarəetmə sistemində baxış keçirir. YHT idarəetmə sistemini yaradarkən, yaxud YHT idarəetmə sistemində baxış keçirərkən

AZS ISO 39001:2024

təşkilat aralıq zamanda və uzun müddətə təşkilatın YHT-nin səmərəliliyini təkmilləşdirmək məqsədilə idarəetmə sistemində həll edilməli əsas məsələləri müəyyənləşdirir və təhlil edir.

Rəhbərlik baxış keçirərkən aşağıdakıları nəzərə almalıdır:

- a) rəhbərlik tərəfindən keçirilən əvvəlki baxışlarda görülən tədbirlərin vəziyyəti;
- b) YHT idarəetmə sistemində aid xarici və daxili məsələlərə edilən dəyişikliklər;
- c) YHT-nin səmərəliliyinə dair məlumat, o cümlədən aşağıdakı tendensiyalar:
 - uyğunsuzluqlar və düzəldici tədbirlər,
 - nəticələrin monitorinqi, ölçülməsi, təhlili və qiymətləndirilməsi, o cümlədən YHT məqsədləri və YHT hədəflərinin yerinə yetirilmə dərəcəsi; və
 - audit nəticələri və təşkilatın qəbul etdiyi hüquqi və digər tələblərə uyğunluğun qiymətləndirilməsi;
- d) davamlı inkişaf imkanları, o cümlədən yeni texnologiyaların nəzərə alınması fürsətləri;
- e) maraqlı tərəflərdən müvafiq məlumat (məlumatlar), o cümlədən şikayətlər;
- f) yol-nəqliyyat qəzası və digər yol-nəqliyyat hadisəsi ilə bağlı istintaq.

Rəhbərliyin keçirdiyi baxışın nəticələrinə davamlı təkmilləşmə imkanları, YHT nəticələrinə nail olunması və YHT idarəetmə sistemində dəyişiklik edilməsinə hər hansı ehtiyac ilə əlaqədar qərarlar daxildir.

Təşkilat sənədləşdirilmiş məlumatları rəhbərliyin keçirdiyi baxış nəticələrinin sübutu kimi saxlayır.

10 Təkmilləşmə

10.1 Uyğunsuzluq və düzəldici tədbir

YHT idarəetmə sisteminin tələblərinə uyğunsuzluq baş verdikdə təşkilat: a) uyğunsuzluğa reaksiya verməli və şamil olduğu halda, — ona nəzarət etmək və onu düzəltmək üçün tədbir görməli və — nəticələrlə məşğul olmalı;

- b) uyğunsuzluğun başqa yerdə təkrarlanmaması və ya baş verməməsi məqsədilə səbəblərini aradan qaldırmaq üçün tədbir görülməsinə dair ehtiyacı:
 - uyğunsuzluğu nəzərdən keçirməklə,
 - uyğunsuzluğun səbəblərini müəyyən etməklə; və
 - oxşar uyğunsuzluqların olduğunu, yaxud potensial olaraq baş verə biləcəyini müəyyən etməklə qiymətləndirməli;
- c) lazım olan hər hansı tədbir görməli;
- d) görülən hər hansı düzəldici tədbirin effektivliyini nəzərdən keçirməli;
- e) lazım gəldikdə YHT idarəetmə sistemində dəyişikliklər etməlidir.

Düzəldici tədbirlər ortaya çıxan uyğunsuzluqların təsirlərinə müvafiq olmalıdır.

Təşkilat sənədləşdirilmiş məlumatları aşağıdakıların sübutu kimi saxlayır:

- uyğunsuzluqların xarakteri və görülən hər hansı sonrakı tədbirlər; və
- hər hansı düzəldici tədbirin nəticələri.

10.2 Davamlı təkmilləşmə

Təşkilat YHT idarəetmə sisteminin uyğunluq, adekvatlıq və effektivliyini davamlı şəkildə təkmilləşdirməlidir.

QEYD Buna YHT siyasəti, YHT məqsədləri və YHT hədəfləri, audit nəticələri, monitorinqi aparılmış hadisələrin təhlili, düzəldici və qabaqlayıcı tədbirlər və rəhbərliyin keçirdiyi baxışdan istifadə edərək nail olmaq mümkündür.

Əlavə A (informativ)

Bu Beynəlxalq Standartdan istifadə ilə bağlı təlimat

A.1 Ümumi

Bu əlavə qəti şəkildə məlumat xarakterlidir və Beynəlxalq Standartın 4—10-cu Maddələrində qeyd olunan tələblərin aydın şərhini təmin etmək üçün nəzərdə tutulub. Bu məlumat 4—10-cu Maddələrin tələblərinə əlavələr, dəyişikliklər etmək və ya oradan nələrisə çıxarmaq üçün nəzərdə tutulmayıb.

Yaxşı YHT idarəetmə təcrübəsi sistemli yanaşma, o cümlədən arzuolunan YHT nəticələrinə ^{[11][12]}nail olmaq məqsədilə effektiv tədbirin görülməsini zəruri edən əsas idarəetmə funksiya və prosesləri üçün müvafiq bacarıqlar tələb edir. YHT idarəetmə sisteminin uğurla həyata keçirilməsi strateji idarəetmədən tutmuş operativ çatdırılma işçilərinə qədər təşkilat üçün, yaxud onun adından çalışan bütün şəxslərin öhdəliyindən asılıdır. Bu öhdəlik idarəetmənin ən yüksək səviyyələrində başlayır. Bu Beynəlxalq Standart tərəfindən müəyyən edilən YHT idarəetmə sisteminin həyata keçirilməsində YHT səmərəliliyinin artması ilə nəticələnməyə nail olmaq nəzərdə tutulur və Əlavə B-də qeyd olunduğu kimi, Təhlükəsiz Sistem yanaşması təşviq edilir. YHT idarəetmə sistemi üst rəhbərlikdən güclü liderlik və öhdəlik tələb edən dövrü yanaşma Planlaşdır, Yerinə yetir, Nəzarət et, Təkmilləşdir metodologiyasına əsaslanır (bax: 5-ci Maddə).

Bu davamlı təkmilləşmə prosesinin sürəti, həcmi və vaxt miqyası təşkilat tərəfindən iqtisadi və digər vəziyyətlər nəzərə alınmaqla müəyyən edilir.

a) 1-ci addım: Planlaşdır

- Təşkilatın YHT-yə göstərə biləcəyi təsiri müəyyənləşdirmək, həmin təsiri maraqlı tərəflərə uyğunlaşdırmaq və planlaşdırma prosesi ərzində müəyyən edilmiş ehtiyaclarla istinadən YHT idarəetmə sisteminin təşkilati əhatə dairəsini müəyyənləşdirmək (bax: 4-cü Maddə).
- Digər tədbirlərlə yanaşı, artan YHT hədəflərinə nail olmaqla ölüm və ciddi xəsarət hallarını aradan qaldırmaq üçün uzunmüddətli baxışın və bunları həyata keçirmək və bu məqsədlərə doğru YHT idarəetmə sistemi yaratmaq, həyata keçirmək, saxlamaq və davamlı təkmilləşdirmək üçün strategiya və ya yanaşmanın qəbul edilməsi ilə liderlik öhdəliyi yaratmaq. YHT siyasəti yaratmaq, sənədləşdirmək və bu barədə məlumat vermək, təşkilati rol, məsuliyyət və səlahiyyətlər təyin etmək (bax: 5-ci Maddə).
- Mümkün olduqda cari səmərəliliyin qiymətləndirilməsi vasitəsilə risk və imkanları müəyyən etmək və təşkilat, ən önəmlisi isə YHT-nin təkmilləşdirilməsi üçün uyğun olanları yaratmaq məqsədilə YHT-nin hər bir səmərəlilik amili üzərində işləmək. YHT-nin idarəetmə potensialı ehtiyaclarını nəzərə alaraq, prioritet təşkil edən hər bir idarəetmə amili üçün YHT məqsədləri (praktik olduqda ölçülə bilən) və ölçülə bilən YHT hədəfləri təyin etmək və fəaliyyət planları işləyib hazırlamaq (bax: 6-cı Maddə).

b) 2-ci addım: Yerinə yetir

- YHT idarəetmə sistemini həyata keçirib işlətmək və 7-ci və 8-ci Maddələrdəki addımlara əməl edərək müəyyənləşdirilmiş tədbirlərin yerinə yetirilməsinə icazə vermək və YHT məqsədləri və YHT hədəflərinə cavab verildiyinə əmin olmaq üçün sistemin əsas funksiyalarının əldə edilməsi istiqamətində kifayət qədər potensialın təmin edildiyinə əmin olmaq.

c) 3-cü addım: Nəzarət et

- 9-cu Maddədəki addımlara əməl edərək YHT-nin səmərəliliyinə nəzarət edib onu qiymətləndirmək, davamlı təkmilləşmə, YHT nəticələrinə nail olmaq və YHT idarəetmə sisteminə lazımi dəyişikliklər etmək imkanlarının müəyyənləşdirilməsi üçün daxili auditlər və YHT idarəetmə sistemində vaxtaşırı baxış keçirmək.

d) 4-cü addım: Təkmilləşdir

— YHT məqsədləri və YHT hədəfləri baxımından YHT səmərəliliyini, YHT idarəetmə sisteminin səmərəliliyini, çatışmazlıq və uyğunsuzluqları nəzərdən keçirdikdən və yol-nəqliyyat qəzalarında ölüm və ciddi xəsarət halları və riskini azaltmaq məqsədi daşıyan düzəldici tədbirləri və qabaqlayıcı tədbirlər üçün imkanları müəyyənləşdirdikdən sonra YHT idarəetmə sistemini davamlı surətdə təkmilləşdirmək (bax: 10-cu Maddə).

A.2 Normativ istinadlar

Təlimat təmin olunmayıb.

A.3 Termin və anlayışlar

Təlimat təmin olunmayıb.

A.4 Təşkilatın konteksti

İlkin şərtlərə baxış təşkilatın YHT baxımından cari mövqeyini müəyyən edir. Baxış zamanı YHT idarəetmə sisteminin yaradılması üçün uyğun olan bütün amillər nəzərə alınır, o cümlədən təşkilatın arzuladığı YHT nəticələri, bu nəticələrin necə əldə olunacağı və bunlara görə kimin məsuliyyət daşdığı.

Baxış keçirmək üçün vasitə və üsullara nəzarət siyahıları, müsahibələr, sorğular, birbaşa təftiş və ölçmə, əvvəlki auditlərin, yaxud digər qiymətləndirmə və rəylərin nəticələri daxil ola bilər.

A.4.1 Təşkilat və onun konteksti anlayışı

YHT konteksti yollar, həmin yollardakı nəqliyyat vasitələri, yollardan və nəqliyyat vasitələrindən istifadədən ibarət dörd komponent və fəvqəladə hallarda cavab tədbirləri, travma müalicəsi və reabilitasiya arasındakı qarşılıqlı əlaqə ilə təsvir edilə bilər. Bu komponentlərin hər biri, nəticə etibarilə, YHT-yə təsir edən bir sıra təşkilatların nəzarəti və (və ya) təsiri altındadır. Təşkilatın YHT-yə təsiri təşkilatın fəaliyyət, məhsul və xidmətlərinin xarakterindən və onun fəaliyyət göstərdiyi məkan və şəraitdən, eləcə də YHT idarəetmə sisteminin effektivliyindən asılıdır.

Dövlət və özəl, böyük və kiçik təşkilatlar daxilində YHT-ni cəlb edə biləcək fəaliyyətlərə dair nümunələr aşağıda qeyd olunub. YHT-nin əksər səmərəlilik amilləri əhəmiyyət baxımından təşkilatdan asılı olaraq fərqlənsə də, bütün təşkilatlar üçün uyğundur.

- İşçilərin işə gedib-gələrkən, yaxud növbətçi ikən, sənişin və ya sürücü kimi ictimai və ya şəxsi nəqliyyat vasitələrində və gəzərkən, yaxud velosiped sürərkən yol nəqliyyat sistemindən istifadə etməsi.
- Yol nəqliyyat sistemində təşkilat tərəfindən yerinə yetirilən və ya digər təşkilatlarla müqavilə əsasında həyata keçirilən yük və sənişin daşınması.
- Supermarket, məktəb və çoxlu ziyarətçisi olan məkanlar kimi, təşkilat tərəfindən idarə olunan və ya onun təsirinə məruz qalan məkanlara və geriye nəqliyyat hərəkəti yaradan fəaliyyətlər.
- Yol nəqliyyat sistemi üçün xidmət təminatı və məhsullar, məsələn, nəqliyyat xidməti, idarəetmə, planlaşdırma, layihələndirmə, tikinti və infrastrukturun qorunub saxlanması, nəqliyyat vasitələri və əlaqədar məhsullar, təcili tibbi yardım, travma müalicəsi, reabilitasiya, icra və qanunvericilik fəaliyyətləri.

Bəzi təşkilatlarda YHT problemləri ilə əlaqədar çox az sayda proseslərin olmasına baxmayaraq, bunlar ölüm və ciddi xəsarət hallarının azaldılmasında çox vacib ola bilər. Buna görə də nəqliyyat ehtiyaclarını və motorlu və motorsuz nəqliyyat vasitələri istifadəçilərinin riskə məruz qalma səviyyəsini müəyyənləşdirmək vacibdir. Xüsusi xarici məsələlər yol-nəqliyyat qəzaları və ya üçüncü tərəflərin şikayətləri ilə müəyyənləşdirilə bilər. Daxili məsələlər potensial təhlükəli vəziyyətlərin baş verməsi, yaxud sənədləşdirilmiş prosedurlardan yayınmalarla müəyyənləşdirilə bilər.

A.4.2 Maraqlı tərəflərin tələb və gözlənti anlayışı

Təşkilatdakı əksər fəaliyyət və funksiyalara (proseslər) təşkilatın özü nəzarət edə bilər. Lakin ölüm və ciddi xəsarət hallarının azaldılması bir sıra təşkilatlarda fəaliyyətlərin birləşməsi və qarşılıqlı əlaqəsindən və yol istifadəçilərindən asılıdır. Buna görə də təşkilat təsir sahəsində maraqlı tərəfləri müəyyən etməli və ölüm və ciddi xəsarət hallarının azaldılması üçün ən uyğun olanlarla əlaqə saxlamalı, məsləhətləşməli və koordinasiya yaratmalıdır.

A.4.3 İdarəetmə sisteminin əhatə dairəsinin müəyyənləşdirilməsi

Təşkilat bu Beynəlxalq Standartı bütöv təşkilat, yaxud təşkilatın xüsusi əməliyyat bölmələri ilə əlaqədar həyata keçirməyi seçə bilər. Təşkilat YHT idarəetmə sisteminin əhatə dairəsini, xüsusilə də təşkilatın YHT idarəetmə sisteminin tətbiq ediləcəyi hissələrini (bütöv təşkilata tətbiq edilməsə) müəyyən etməli və sənədləşdirməlidir. Əhatə dairəsi müəyyən edildikdən sonra təşkilatın həmin əhatə dairəsindəki bütün fəaliyyət, məhsul və xidmətləri YHT idarəetmə sistemində daxil edilməlidir. YHT idarəetmə sisteminin etibarlılığı YHT idarəetmə sistemində təşkilatın hansı hissələrinin daxil edilməsindən və hər hansı istisnanın sənədləşdirilmiş səbəblərindən asılıdır.

A.4.4 YHT idarəetmə sistemi

Təlimat təmin olunmayıb.

A.5 Liderlik

A.5.1 Liderlik və öhdəlik

Üst rəhbərliyin göstərdiyi yüksək səviyyəli öhdəlik YHT idarəetməsində uğur əldə etmək üçün vacibdir. Buna səbəb YHT idarəetmə tapşırığının nisbətən aşağı səviyyəli fəaliyyət (məsələn, təhlükəsizlik göstərişlərinin verilməsi və ya təhlükəsizlik təliminin tələb olunması) vasitəsilə tamamlanmasının, yaxud ölüm və ciddi xəsarət hallarının aradan qaldırılması məsələsini həll etmək yerinə, hadisələrə tez cavab verməyin bir qədər asan olmasıdır.

Üst rəhbərlikdə liderlik, məsələn, bu yollarla göstərilə bilər: YHT idarəetmə sisteminin effektivliyinə töhfə verməsi üçün insanlara motivasiya və səlahiyyət verməklə; YHT nəticələri ilə bağlı təşkilati hesabatlılığı gücləndirməklə; insanların təşkilatın YHT məqsədlərinə nail olunmasına tam cəlb edildiyi daxili mühit yaratmaq və saxlamaqla və davranışlarla nümunə olmaqla.

A.5.2 Siyasət

Təşkilatın YHT kontekstini və təşkilatın ölüm və ciddi xəsarətlərin aradan qaldırılmasına yönəlmiş töhfəsinin ümumi təsirlərini nəzərə alaraq, YHT siyasəti işlənilib hazırlanmalıdır. YHT siyasəti təşkilatın YHT idarəetmə sisteminin YHT səmərəliliyini davamlı təkmilləşdirə bilməsi məqsədilə YHT məqsədləri və YHT hədəflərinin təyini üçün çərçivə sənədi təmin edir və bu sistemin həyata keçirilməsi və təkmilləşdirilməsini yönləndirir. Yaxşı təcrübədə bu siyasət üst rəhbərliyin müvafiq hüquqi və digər tələblərə əməl etmək üçün ölüm və ciddi xəsarət hallarını aradan qaldırma və davamlı təkmilləşmə öhdəliyini əks etdirir. Həmçinin YHT siyasəti daxili və xarici maraqlı tərəflər tərəfindən başa düşüləcək qədər aydındır, dəyişən şəraiti və məlumatları əks etdirmək üçün vaxtaşırı nəzərdən keçirilir və yoxlanılır və təşkilatın unikal şəraitini əks etdirən aydın müəyyənləşdirilə bilən əhatə dairəsinə malikdir.

YHT siyasəti təşkilatın digər siyasət sənədləri ilə əlaqələndirilə bilər və hüquqi tələblərə və sənaye standartlarına uyğunluqla yanaşı, ən yaxşı halda, təşkilatın ümumi biznes siyasətlərinə və digər idarəetmə intizamı ilə bağlı siyasətlərinə (məsələn, keyfiyyəti idarəetmə, əməyin mühafizəsi və təhlükəsizlik texnikası, yaxud ekoloji idarəetmə) uyğundur. Yaxşı təcrübədə siyasət üst rəhbərlik və təşkilatın YHT-yə dair öhdəliyini göstərəcək, siyasət bəyanatında götürülən öhdəliklərə dair məlumatlılığı artıracaq, YHT idarəetmə sisteminin yaradılma və saxlanılma səbəbini izah edəcək, insanlara motivasiya verəcək və YHT-yə dair məsuliyyət və hesabatlılıqları başa düşməyə kömək edəcək şəkildə çatdırılır.

A.5.3 Təşkilati rollar, məsuliyyətlər və səlahiyyətlər

YHT idarəetmə sisteminin uğurla həyata keçirilməsi arzuolunan YHT nəticələri yaratmaq üçün lazım olan əsas idarəetmə funksiya və proseslərini təmin etmək məqsədilə səriştəli və hesabatlı potensialın yaradılmasını tələb edir. Üst rəhbərliyin YHT idarəetmə sistemini həyata keçirmək üçün müəyyənləşdirilmiş məsuliyyət və səlahiyyətə malik bir və ya bir neçə xüsusi rəhbərlik nümayəndəsi təyin etməsi tələb olunur. YHT idarəetmə sisteminin əsas rol və məsuliyyətlərinin dəqiq müəyyən edilməsi və təşkilat üçün və onun adından çalışan bütün şəxslərə bildirilməsi vacibdir.

A.6 Planlaşdırma

A.6.1 Ümumi

Təlimat təmin olunmayıb.

A.6.2 Risk və imkanlara diqqət yetirmək üçün tədbirlər

Müəyyən edilmiş risk və imkanlar üzərində effektiv fəaliyyətin göstərilməsi yol-nəqliyyat qəzaları zamanı ölüm və ciddi xəsarət hallarını azaldacaq və bununla da, həm təşkilatın xərclərini azaldacaq, həm də məhsuldar fəaliyyət üçün vaxt və resursları artıracaq. Həmçinin maraqlı tərəflərin təşkilata inamını artıracaq. Müxtəlif risk və imkanlara yaşlı insanların yüksək faizini, həm motorlu, həm də motorsuz nəqliyyat vasitəsi istifadəçilərini, əsas marşrutlarda nəqliyyat sıxlığının çox olmasını, müştərilərin vaxtında çatdırılma ilə bağlı ciddi tələblərini, müxtəlif regionlarda yol təhlükəsizliyi fəaliyyətini, əsas təhlükəsizlik qaydalarına uyğunluq fəaliyyətinin səviyyəsini və yol infrastrukturunun keyfiyyətini, avtonəqliyyat vasitələri parkı və təcili tibbi yardım sistemini nümunə gətirmək olar.

A.6.3 YHT-nin səmərəlilik amilləri

YHT-nin səmərəlilik amilləri təşkilatların YHT idarəetmə sistemində nəzərə alınmalı olduğu müxtəlif yol təhlükəsizliyi elementlərini təsvir edir. Bu Beynəlxalq Standartda müəyyən edilən YHT-nin səmərəlilik amilləri ümumi xarakter daşıyır və əksər təşkilat və vəziyyətlər üçün yararlıdır, YHT ilə bağlı məlum problem və ya həllərə yönəldilib və dəlil bazası mövcuddur. Təşkilat aşağıdakı səmərəlilik amillərinin hamısını nəzərə alır və təşkilatın kontekstinə əsasən, onları prioritetləşdirir.

- Riskə məruz qalma amilləri: təşkilatın yol-nəqliyyat sistemində təhlükəsizlik risklərinə məruz qalma dərəcəsini nəzərə alması və bununla bağlı məlumat toplaması tələb olunur. Riskə məruz qalma amilləri müxtəlif formalarda, o cümlədən təşkilat üçün uyğun olan müəyyən ərazidə nəqliyyat sıxlığı və ya təşkilat üzvləri tərəfindən həyata keçirilən səyahət həcmi, yaxud məhsul və xidmətlərin həcmi formasında ola bilər. Təhlükəsizlik riskləri cəlb olunan istifadəçilərin növündən və ya həmin istifadəçilər haqqında onların sürücülük tarixçəsi kimi digər amillərdən asılı olaraq, arta və ya azala bilər. Təhlükəsizlik riskləri həmçinin nəqliyyat vasitəsinin növü və ya istifadə olunan ictimai nəqliyyat növündən asılı olaraq, arta və ya azala bilər. Təhlükəsizlik risklərinə məruz qalma dərəcəsini anlamaq təşkilatları hansı səmərəlilik amilini prioritetləşdirməli olduqları ilə bağlı real məlumatla təmin edir.
- Təhlükəsizliklə bağlı yekun nəticə amilləri: yaxşı təcrübədə yol-nəqliyyat hadisəsi zamanı yaranan ölümcül və ciddi xəsarətlərin dərəcəsi və nəticədə, meydana çıxan travmanın maddi-mənəvi zərəri və bu barədə məlumatların toplanılması nəzərə alınır. Fiziki xəsarəti nəzərə almaqdan əlavə, təhlükəsizliklə bağlı yekun nəticə amilləri səmərəliliyin itirilməsi və ya əlavə xarici xərclər vasitəsilə sırf təşkilatla, yaxud ağrı və əzab, xidmətlərin düzəldilməsi və ya insanların sağalma, müalicə və reabilitasiyası kimi daha böyük sosial-iqtisadi itkilərlə əlaqədar məsələlərə diqqət yönəldə bilər. İnsanlara və iqtisadiyyata dəyər zərərin dərəcəsini anlamaq təşkilatları YHT-nin təkmilləşdirilməsindən əldə olunan üstünlük və faydalarla bağlı faktiki məlumatlarla təmin edir.
- Təhlükəsizliklə bağlı aralıq nəticə amilləri: yol-nəqliyyat sistemi bir sıra iştirakçı və ortaq məsuliyyətlərin olduğu açıq və mürəkkəb sistemdir. Ölüm və ya ciddi xəsarətlə nəticələnən yol-nəqliyyat qəzaları nadir hallarda baş verir və fəaliyyətlə potensial təkmilləşmə arasındakı zaman və məkan məsafəsi böyük ola bilər. Riskə məruz qalma amilləri və təhlükəsizliklə bağlı yekun nəticə amilləri daim monitorinq edilməli olsa da, təhlükəsizliklə bağlı aralıq nəticə amillərinə (təhlükəsizliklə bağlı son nəticə amilləri ilə səbəbli əlaqədə olan) daha çox diqqət yetirilməlidir. Təhlükəsizliklə bağlı aralıq nəticələr YHT

AZS ISO 39001:2024

səmərəliliyini artırdığı bilinən müdaxilə tədbirləridir, məsələn, nəqliyyat sürətinin azaldılması, yaxud avtonəqliyyat vasitələri parkının təhlükəsizlik reytingi (məsələn, Yeni avtomobil qiymətləndirməsi proqramı) səviyyəsinin artırılması. YHT səmərəliliyini ən çox artıracaq aralıq amillərə diqqət yönəltmək, əməl etmək və onları ölçməklə sistemli təkmilləşmələr əldə oluna bilər.

Təşkilat kontekstindən asılı olaraq, təşkilatlar aşağıdakı siyahıda verilmiş təhlükəsizliklə bağlı aralıq nəticə amillərindən istifadə etməlidir:

- 1) Yolların layihələndirilməsi və təhlükəsiz sürət, xüsusilə də ayırıcı zolaq (qarşidan gələn nəqliyyat hərəkəti və təhlükəyə açıq yol istifadəçiləri), kənar ərazilər və qovşaqların layihələndirilməsi

Standartlar, qaydalar, təlimatlar və uyğunluq tənzimləmələri yol şəbəkəsinin təhlükəsiz planlaşdırma, layihələndirmə, tikinti, istifadə, əməliyyat və istismarını əhatə edir. Təhlükəsiz Sistem tələblərinə cavab verən, açıq şəkildə effektiv, innovativ yanaşmalar rol infrastrukturunun təhlükəsizlik keyfiyyətinin dəyərləndirilməsinə yardım edən yeni vasitələrlə dəstəklənən təhlükəsizlik mühəndisliyi siyasəti və planlarını getdikcə daha çox məlumatla təmin edir. Axın, paylama və giriş imkanı funksiyaları olan yol və küçələrin hamısının fərqli təhlükəsizlik məsələləri və tələbləri var. Yolun funksiyası, təhlükəsiz sürət hədləri və onların uyğunluğu, layihələndirilməsi və planlaşdırılması arasında uyğunluğa nail olmaqla yüksək səviyyədə təhlükəsizlik əldə oluna bilər. Səciyyəvi problemlərə daxildir: üzbəüz toqquşmaların qarşısını almaq üçün yüksək sıxlıqlı, yüksək sürətli yollarda qarşidan gələn nəqliyyat hərəkətini ayırmaq və yoldan çıxma nəticəsində baş verən toqquşmaları aradan qaldırmaq üçün qəzadan qoruyan yol kənarlarının təmin edilməsi; yandan toqquşmaları azaltmaq üçün yol qovşaqlarında təhlükəsiz sürətləri təmin etmək və motorlu nəqliyyat vasitələrinin və təhlükəyə açıq yol istifadəçilərinin ayrılmasının çətin ola biləcəyi qarışıq istifadəli yol və küçələrdə təhlükəsiz sürəti təmin etmək. Çox sayda ölkədə yolun təhlükəsizlik səviyyəsi ilə qanuni sürət həddi arasında əhəmiyyətli boşluq var. Təşkilatlar aşağı sürət hədlərinin tətbiq edilməsi barədə düşüncə bilərlər.

- 2) Nəqliyyat vasitəsinin növü, istifadəçi, yükün növü və avadanlıqdan asılı olaraq, müvafiq yollardan istifadə

Bəzi nəqliyyat vasitəsi növləri və avadanlıqlar üçün (və ya xüsusi yüklər, məsələn, təhlükəli mallar daşıyanlar) bəzi növ yollara giriş imkanı uyğunsuzdur və yol növünün seçilməsi və istifadəsi müvafiq şəkildə tənzimlənilməlidir.

- 3) Fərdi qoruyucu avadanlıqlardan istifadə, xüsusilə də təhlükəsizlik kəmərləri, uşaq üçün avtomobil oturmaqaları, velosiped və motosiklet dəbilqələri və görmək və görünmək üçün vasitələrin nəzərə alınması

Yol-nəqliyyat sisteminə xas təhlükəsizlik səviyyəsini tamamlamaq məqsədilə təhlükəsizlik kəmərləri, velosiped və motosiklet qəzalarından qorunmaq üçün dəbilqələr, görünməni təmin edən vasitələr, motosikletçilər üçün qoruyucu geyim və uşaqlar üçün xüsusi təhlükəsizlik avadanlığı kimi fərdi qoruyucu avadanlıqlar lazımdır. Təhlükəsiz istifadə təkcə istifadəçi/sürücüdən, polis orqanlarının köməyi ilə əsas təhlükəsizlik qaydalarına riayət edilməsindən deyil, həm də idarəetmənin gücləndirilməsi və sürücüyə dəstək avadanlığından (məsələn, təhlükəsizlik kəməri xatırladıcıları) asılıdır.

- 4) İdarəetmə zamanı təhlükəsiz sürətdən istifadə, həmçinin nəqliyyat vasitəsinin növü, nəqliyyat hərəkəti və hava şəraitinin nəzərə alınması

Təhlükəli sürətdən istifadə yol-nəqliyyat təhlükəsizliyində əsas problemdir. Mühəndislik və birləşdirilmiş təşviqat və polis orqanları tədbirlərinə əlavə olaraq, sürücünün təyin edilmiş sürət həddini aşmamasına kömək məqsədilə radarlar və sürət məhdudlaşdırıcıları və avtomobildə sürücüyə nəzarət kimi sürücüyə dəstək sistemləri kimi bir sıra texnologiyalar tətbiq oluna bilər. Hava və nəqliyyat hərəkəti vəziyyətlərinə uyğunlaşma və ümumiyyətlə, nəqliyyat hərəkəti qanunu çərçivəsində idarəetmə ilkin şərtləndirir.

- 5) Sürücülərin fiziki hazırlığı, xüsusən yorğunluq, diqqətin yayınması, spirtli içki və narkotik vasitələrin nəzərə alınması

Yol-nəqliyyat qəzalarının böyük bir hissəsi sürücülük qabiliyyətinin pozulması nəticəsində, xüsusən də yorğunluq, diqqətin yayınması, spirtli içki və narkotik vasitələrlə əlaqəli baş verir. Çox sayda ölkədə qanunverici və digər tələblər bu problemlərdə idarəetməyə yardım məqsədilə çərçivə sənədi təqdim edir. Həddən artıq spirtli içki qəbulu ilə avtomobil idarəetməsinin qarşısını alan havanı müayinə edən

cihaz kimi, sürücüyə dəstək sistemlərindən getdikcə daha çox istifadə olunur. Kommersiya təyinatlı nəqliyyat vasitələrindən istifadə və sürücülərin iş saatlarının monitorinqi və qeydlərin aparılması da faydalı idarəetmə vasitələri təmin edir.

- 6) Təhlükəsiz səyahətin planlaşdırılması, o cümlədən səyahət ehtiyacının nəzərə alınması, səyahətin miqdar və rejimi və marşrut, nəqliyyat vasitəsi və sürücü seçimi

Səyahətin planlaşdırılması YHT-yə ciddi təsir göstərə bilər. Nəzərə alınacaq vacib məqamlar səyahətin zəruri olub-olmaması (məsələn, telekommunikasiya eyni dərəcədə effektiv ola bilər), ən təhlükəsiz və ən uyğun səyahət növünün (piyada, şəxsi nəqliyyat vasitəsi, ictimai nəqliyyat) və ən təhlükəsiz və ən uyğun marşrutların hansı olmasıdır. İstehlakçı proqramlarından (məsələn, müxtəlif yolların təhlükəsizliyini sistemli şəkildə qiymətləndirən yol dəyərləndirmə proqramları) və ya səyahət planlayıcılarından yardım əldə etmək mümkündür.

- 7) Nəqliyyat vasitələrinin təhlükəsizliyi, xüsusilə də sərnişinlərin mühafizəsi, digər yol istifadəçilərinin (təhlükəyə açıq, eləcə də digər nəqliyyat vasitələrindəki sərnişinlər) mühafizəsi, yol-nəqliyyat qəzalarının qarşısının alınması və azaldılması, uzaq yola davamlılıq, nəqliyyat vasitəsinin yük qabiliyyəti və nəqliyyat vasitəsinin içəri və üzərində olan yüklərin bərkidilməsinin nəzərə alınması.

Nəqliyyat vasitələrinin təhlükəsizlik dizaynı və təhlükəsizlik avadanlığının təkmilləşdirilməsi, o cümlədən yeni təhlükəsizlik texnologiyalarının (məsələn, elektronik stabilizasiya proqramı) işlənilməsi və tətbiqi yol-nəqliyyat hadisələri zamanı ölüm və ciddi xəsarət hallarının azaldılması səylərində mühüm rol oynayır. Nəqliyyat vasitələrinin yol şəbəkəsinə daxil olma şərtləri əlavə təşkilati tələblərlə tamamlana biləcək nəqliyyat vasitələrinin qeydiyyatı və sertifikatlaşdırılması ilə bağlı yurisdiksiya qanunvericiliyi ilə müəyyən edilir. Təşkilat istifadə etdiyi nəqliyyat vasitələrini diqqətlə seçərək təhlükəsizliyi artırmağa bilər. Nəqliyyat vasitələrinin növ və modellərinin təhlükəsizlik fərqləri istər insanların nəqliyyat vasitəsinin içəri və ya xaricində olması, istərsə də nəqliyyat vasitəsinin yüngül və ya ağır olması baxımından önəmlidir. Ümumiyyətlə, nəqliyyat vasitəsinin təhlükəsizliyi qanunla tənzimlənir və əksər yeni nəqliyyat vasitələri qanunvericilikdən kənar təhlükəsizlik təmin edir. İstehlakçı proqramları təşkilatların avtonəqliyyat vasitələri parklarında əldə etməyə çalışdığı təhlükəsizlik səviyyəsi ilə bağlı məlumatlı qərarlar verməsinə yardım məqsədilə istifadə edilə biləcək bir sıra nəqliyyat vasitələri və modelləri üçün təhlükəsizlik reytingləri sınaq və dərc edir.

- 8) İdarə olunan nəqliyyat vasitəsi kateqoriyasını idarə etmək üçün müvafiq icazə

Ümumiyyətlə, sürücülər yol şəbəkəsinə giriş-çıxışla bağlı qanunla müəyyən olunmuş standartlara tabedir. Bu standartlara əməl etmək müvafiq lisenziya sənədlərinin tələb edilməsi vasitəsilə dəstəklənə bilər, lakin sürücülər üçün əlavə təhlükəsizlik tələbləri ilə yanaşı, təşkilat tərəfindən sürücülərin davranışlarına dair daha yüksək standartlar təyin edilə bilər. Təşkilatlar hansı yollarda hansı nəqliyyat vasitəsindən kimlərin istifadə edəcəyinə dair çox aydın tələblər irəli sürməli və bu tələblərə uyğunluğun əhəmiyyətini gücləndirməlidir. Tibbi cəhətdən uyğunluq, sərnişin və lisenziya standartları — bunların hamısı vacibdir.

- 9) Yararsız nəqliyyat vasitələri və sürücülərin yol şəbəkəsindən çıxarılması

Yurisdiksiyaya tabe cərimə sistemləri, adətən, əsas təhlükəsizlik qaydalarının ciddi şəkildə pozulduğu hallarda, sürücünün sürücülük hüququnun məhdudlaşdırılması şərtlərini müəyyən edir. Qanunvericilik tələbləri nəqliyyat vasitələrinin evakuasiya edilməsi şərtlərini əhatə edir. Təşkilatlar avtonəqliyyat vasitələri parkının yoxlanış rejimləri, nəqliyyat vasitəsinin idarə olunması üçün yaş məhdudyyətləri, eləcə də sürücülərin idarəetməyə davamlı uyğunluğu qeydlərinin monitorinqi kimi əlavə tələblər təyin edə bilər.

- 10) Qəzadan sonra görülən tədbir və ilkin tibbi yardım, qəza vəziyyətlərinə hazırlıq və qəzadan sonra sağalma və reabilitasiya

Müvafiq sığorta, hər zaman ayıq-sayıq olmaq, kommersiya təyinatlı və ictimai nəqliyyat vasitələri sürücülərinin ilk tibbi yardım bacarığı və təlimi, xilasetmə və fəvqəladə hal xidmətlərinin əlçatanlıq və keyfiyyəti və qəza sonrası sağalma və reabilitasiya qəzadan sonrakı cavab tədbirləri zəncirinin bir hissəsidir və bu, yol-nəqliyyat qəzasından sonra yaranan ölüm və əlillik hallarında, əhəmiyyətli təsire malikdir.

A.6.4 YHT məqsədləri və onlara nail olmanın planlaşdırılması

Təşkilati kontekstdən asılı olmayaraq, YHT məqsədləri və YHT hədəflərinə diqqət yönəldilməsi idarəetmə sistemini hərəkətə gətirir, sistemə inteqrasiya edir və onu məqsədyönlü edir. YHT səmərəliliyinin təkmilləşdirilməsi davamlı prosesdir və YHT məqsədləri və YHT hədəflərinin ölçülməsi və onlarla bağlı hesabatlılıq bu təkmilləşmənin təmin edilməsini müəyyən edən amillərdir.

Təşkilatın müəyyən etdiyi YHT məqsədləri və YHT hədəfləri praktik olduqda konkret və ölçülə bilən olmalı və onlara nail olmaq üçün zəruri hesab edilən YHT idarəetmə qabiliyyətini nəzərə almalıdır. Dövlət və özəl sektorda fəaliyyət göstərən təşkilatlara uyğun yaxşı təcrübə modeli ölüm və ciddi xəsarət hallarının sayının azaldılması yolu ilə yol-nəqliyyat qəzaları xərclərini azaltmaq istiqamətində ümumi hədəfi ehtiva etməlidir (yekun nəticələr). Bu yekun nəticələrə öz YHT hədəfləri olan təhlükəsizliklə bağlı aralıq nəticə amillərinə əsasən edilən müdaxilələrlə nail olunacaq (məsələn, təhlükəsizlik kəmərinin taxılma səviyyəsi). Bu müdaxilələrin təmin edilməsinin (havanı müayinə edən cihazın quraşdırılması kimi nəticələr) öz YHT hədəfləri və ölçməsi olacaq.

Bir və ya bir neçə proqramın, yaxud fəaliyyət planının yaradılması və istifadəsi YHT idarəetmə sisteminin uğurla həyata keçirilməsi üçün vacibdir. Mürəkkəb məsələlər üçün daha rəsmi layihə planlarına ehtiyac ola bilər. Yaxşı təcrübə zamanı təşkilat proqramları icra etmək üçün tələb olunan resursları (maliyyə, insan, infrastruktur), onların necə ayrıldığını, lazımı koordinasiya mexanizmlərini, proqramın necə təşviq ediləcəyi, monitorinqinin aparılacağı və dəyərləndiriləcəyini və biliklərin yaradılıb ötürülməsinin nəzərə alınmasını yoxlayır. Proqramın mürəkkəbliyindən asılı olaraq, təşkilat YHT məqsədinin ümumi vaxt çərçivəsində yerinə yetirilə biləcəyinə əmin olmaq məqsədilə fərdi tapşırıqlar üçün məsuliyyət, səlahiyyət və tamamlama tarixləri təyin etməlidir. Proqram (proqramlar) müntəzəm qaydada nəzərdən keçirilməli və təkmilləşdirilməlidir. Bu, rəhbərliyin keçirdiyi baxışın bir hissəsi kimi, yaxud daha tez-tez baş verə bilər.

A.7 Dəstək

Uğurlu YHT idarəetmə sistemini effektiv şəkildə həyata keçirmək və saxlamaq üçün bir sıra idarəetmə funksiyaları tələb olunur.

A.7.1 Koordinasiya

Uğurlu YHT idarəetmə sistemi üfqi istiqamətdə təşkilatın müxtəlif hissələrində (müxtəlif məkanlarda, yaxud müxtəlif funksiyalara görə cavabdehliyindən asılı olmayaraq) koordinasiyaya və maraqlı tərəflərə, şaquli istiqamətdə isə təşkilatın hər bir hissəsinə bərabər şəkildə əsaslanır. Təşkilati konteksti, xüsusilə də maraqlı tərəflərin tələb və gözləntilərini müəyyənləşdirmə istiqamətində çalışmaq YHT-nin səmərəliliyini artırmaq üçün hansı fəaliyyətlərin koordinasiya edilməli olduğunu müəyyən etməyin əsas başlanğıcıdır.

A.7.2 Resurslar

Yaxşı təcrübədə təşkilat YHT idarəetmə sisteminin yaradılması, həyata keçirilməsi və saxlanması üçün müvafiq, davamlı resurslar və təşkilati infrastrukturun təmin edildiyinə əmin olur. Təşkilati infraquruluşa binalar, nəqliyyat vasitələri və rabitə xətləri daxildir. Təhlükəsizlik proqramlarına resursların ayrılmasını istiqamətləndirməsi üçün xərc-fayda analizi kimi prosedurlardan istifadə edilə bilər.

A.7.3 Səriştə

Məlumatlılıq, bilik, anlayış və səriştə təlim, təhsil, iş təcrübəsi, nümayiş layihələri və ya bacarıqlı işçi heyətinin cəlb edilməsi vasitəsilə əldə edilə, yaxud təkmilləşdirilə bilər. YHT səmərəliliyini təkmilləşdirə biləcək yeni təhlükəsizlik təcrübələri, üsulları və yanaşmalarının müntəzəm şəkildə nəzərə alınmasını təşviq edən bir şəxs təyin etmək, yaxud proses yaratmaq vacibdir. Təşkilatda bu anlayışın müntəzəm şəkildə yenilənməsi təşkilatın YHT-yə ümumi öhdəlik və yanaşması kontekstində dəyişən təcrübələri nəzərə almasına imkan verəcək.

A.7.4 Məlumatlılıq

Təlimat üçün bax: yuxarıdakı A.7.3-cü bölmə.

A.7.5. Kommunikasiya

YHT idarəetmə sisteminin tələblərini bildirmək onun effektiv şəkildə həyata keçirilməsi üçün zəruridir. Buna daxilə işçi qrupu ilə müntəzəm görüşlər, informasiya bülletenləri və ya intranet saytlar vasitəsilə nail olmaq mümkündür. İnsanlar məsləhətləşmələr vasitəsilə mümkün təkmilləşdirmələr və müvafiq nəzarətlər seçimi, o cümlədən xüsusi təhlükələrə nəzarət edilməsi və ya təhlükəli davranışın qarşısının alınması variantlarının müsbət və ya mənfi cəhətlərinin müzakirəsinə cəlb oluna bilərlər.

Xarici kommunikasiyalara maraqlı tərəflərlə dialoq və onların müvafiq YHT məsələlərinin nəzərə alınması daxil ola bilər. Bu kommunikasiyanın məqsədi təşkilatların və onların maraqlı tərəflərinin müvafiq olduqda təkmilləşdirilmiş YHT-yə dair məsuliyyəti paylaşa bilməsi üçün məlumat və perspektivlərin açıq mübadiləsinə təşviq etməkdir.

Arzuolunan YHT nəticələrinə nail olmaq ortaq məsuliyyətdir və bir qayda olaraq, yaxşı təcrübəyə ölmə və ciddi xəsarət hallarının aradan qaldırılması, YHT məqsədləri, YHT hədəfləri və onlara nail olma planlarının həm daxilə, həm də xaricdə dəstəklənməsi və təşviqi daxildir. Təşkilatlar həyata keçirdikləri YHT idarəetmə sistemini necə təşviq edəcəkləri və üst rəhbərliyin sistemə dair öhdəliyini gücləndirməyə necə davam edəcəkləri barədə düşüncə bilərlər.

A.7.6 Sənədləşdirilmiş məlumat

Təlimat təmin olunmayıb.

A.8 Əməliyyat

A.8.1 Əməliyyat planı və nəzarət

Təlimat təmin olunmayıb.

A.8.2 Qəza vəziyyətlərinə hazırlıq və cavab tədbirləri

Təlimat təmin olunmayıb.

A.9 Səmərəliliyin qiymətləndirilməsi

A.9.1 Monitorinq, ölçmə, təhlil və qiymətləndirmə

Təşkilatın YHT-nin səmərəlilik amilləri müəyyən olunduqdan sonra təşkilatı YHT-nin təkmilləşdirilməsinə dair əsas öhdəliyi barədə məlumatlandırmaq üçün monitorinq sistemlərinin işlənilib-hazırlanması tələb olunur.

A.9.2 Yol-nəqliyyat qəzası və digər hadisələrə dair istintaq

Yol-nəqliyyat hadisələrinə dair istintaq hadisələrin təkrarlanmasının qarşısını almaq və yaxşılaşdırma imkanlarının müəyyən edilməsi baxımından mühüm vasitədir. Təşkilatda YHT ilə bağlı ümumi məlumatlılıq yaratmaq üçün də bu vasitədən istifadə etmək olar. Mühüm/ciddi kimi təsnif edilən yol-nəqliyyat hadisələrinin müəyyənləşdirilməsi və onlarla bağlı istintaqın necə aparılması üzrə aydın siyasət və meyarlar istintaqın davamlı olmasını təmin edəcək. Yüksək səviyyəli rəhbərliyin ciddi hadisələrdən xəbərdar edildiyinə əmin olmaq üçün eskalasiya prosedurunun tətbiqi tövsiyə olunur.

A.9.3 Daxili audit

Yaxşı təcrübədə, ən azı, ildə bir dəfə və təşkilatdakı vəziyyət dəyişdikdə vaxtaşırı auditlər keçirilməsi ehtiva olunur. Bu auditlər təşkilatın öz idarəetmə sistemi və bu Beynəlxalq Standarta əməl etmə dərəcəsini göstərir.

A.9.4 Rəhbərliyin baxış keçirməsi

Rəhbərliyin keçirdiyi baxışda YHT idarəetmə sisteminin və onun əlaqələndirmələrinin bütün elementlərinin əhatə olunması və bununla da, sistem və onun tətbiqinin YHT-nin təkmilləşdirilməsində nə dərəcədə effektiv olduğuna diqqətin yönəldilməsi nəzərdə tutulur. Bu baxışı keçirərkən üst rəhbərliyin sahələrə səfərlər və 1-ci dərəcəli nəzarətdən məsul işçi heyəti və maraqlı tərəflərlə müzakirə vasitəsilə müəyyən fikir və kontekst əldə etməsi vacibdir.

Bu baxışın təşkilatda YHT səmərəliliyini yaxşılaşdıracaq fəaliyyətlərə yol açması tələb olunur və yaxşı təcrübədə bu baxış, ən azı, ildə bir dəfə və təşkilatdakı vəziyyət dəyişdikdə keçirilir. Rəhbərliyin keçirdiyi baxış həmkar təşkilatlarla bençmarkinq məlumatları ehtiva edə bilər.

A.10 Təkmilləşmə

YHT idarəetmə sisteminin davamlı perspektivdə effektiv olması üçün təşkilatın faktiki və potensial uyğunsuzluqları müəyyənləşdirməsi və düzəldici, qabaqlayıcı tədbirlər görməsi, daha yaxşı halda iş problemlərin qarşısını onlar baş vermədən almaq üçün prosedurlar müəyyən etməsi tələb olunur. YHT idarəetmə sisteminin səmərəliliyi ilə əlaqədar uyğunsuzluqların artmasına səbəb ola biləcək məsələlərə nümunələr: üst rəhbərliyin öhdəlik nümayiş etdirmə, YHT məqsədlərinin müəyyənləşdirilmə, öhdəliklərin müəyyənləşdirilmə, sistemin dəstəklənə və təşviq edilə, kifayət qədər resursların təmin edilə, sistemə uyğunluğun vaxtaşırı qiymətləndirilmə, yol-nəqliyyat hadisələrinin qeydə alınma, yaxud düzəldici tədbirin vaxtında həyata keçirilmə və ya adekvat sənədləşdirmənin saxlanılma bilməməsi. Sözügedən məsələlərə YHT səmərəliliyi baxımından nümunələr: planlaşdırılmış fəaliyyətlərin həyata keçirilmə, YHT məqsədləri və YHT hədəflərinə nail oluna bilməməsi və ya heç bir tədbir görülməmiş yol-nəqliyyat qəzaları, yaxud digər hadisələrin yüksək faizi.

İdeal olaraq, işə ən yaxın şəxslər uyğunsuzluqları müəyyən etməyə və potensial, yaxud faktiki problemləri bildirməyə təşviq edilir.

A.11 Müxtəlif təşkilati kontekstlər və YHT-nin səmərəlilik amilləri

Təşkilatın bu Beynəlxalq Standartın tələblərinə cavab verən müxtəlif növ və ölçüləri eyni uzunmüddətli YHT məqsədini saxlamaqla yanaşı, ölçü, əhatə dairəsi və mürəkkəbli baxımından əhəmiyyətli dərəcədə fərqlənən YHT idarəetmə sistemlərini sənədləşdirir və işə salır.

Cədvəl A.1-də bəzi müxtəlif növ təşkilatlar və mühüm əhəmiyyəti ola biləcək YHT-nin səmərəlilik amilləri üçün fərqli YHT konteksti təsvir olunur. Kontekstin və YHT-nin səmərəlilik amillərinin müəyyənləşdirilməsi bu Beynəlxalq Standartın əsas elementidir. Aşağıdakı nümunələr insanları ruhlandırmaq məqsədi daşıyır.

Cədvəl A.1 — Müxtəlif növ təşkilatların YHT konteksti və səmərəlilik amilləri

İnsan və yük daşınması — Kiçik taksi şirkəti	<p>İnsan daşınmasında əsas fəaliyyətin işçi, müştəri və digər yol istifadəçilərinin təhlükəsizliyinə birbaşa təsiri var. Taksi şirkətinin məsləhətləşə biləcəyi maraqlı tərəflərə müştərilər (məsələn, mühafizə sistemlərindən istifadə ilə əlaqədar), sürücülər (sürətlə əlaqədar) və nəqliyyat vasitəsinin satın alınmasına (təhlükəsiz nəqliyyat vasitəsinin seçilməsi ilə əlaqədar) və texniki xidmətinə (təhlükəsizliyin təmin olunması üçün) cəlb olunmuş şəxslər daxildir.</p> <p>Taksi şirkəti üçün YHT-nin əsas səmərəlilik amillərinə sürücünün idarəetməni itirməsi (məs., yorğunluq, spirtli içki və ya narkotik vasitə), hərəkət sürəti, sürücü və sərnişinin təhlükəsizlik kəmərinə istifadə edib-etməsi, nəqliyyat vasitəsi seçimi və ona göstərilən texniki xidmət və səyahətin planlaşdırılması daxil olmalıdır. Əsas monitoring vasitələrinə mühafizə sisteminin uyğunluğu və sürücü vəsiqəsinin statusu daxildir.</p>
İnsan və yük daşınması — Quru yolu daşınmaları təminatçısı	<p>Kommersiya təyinatlı nəqliyyat vasitələrinin hərəkəti dünyanın bütün yollarında qeyri-mütənəssib dərəcədə yüksək sayda ölüm hallarına yol açır. Bu cür quru yolu daşınmaları təminatçıları işçilərinə, ünsiyyət qurduğu üçüncü tərəflərə və fəaliyyət göstərdikləri daha böyük icmalara qarşı YHT məsuliyyəti daşıyırlar. Onlar malların təhlükəsiz şəkildə çatdırılmasına əmin olmaq üçün də müştərilərinə qarşı məsuliyyət daşıyırlar.</p> <p>YHT-nin əsas səmərəlilik amillərinə sürücü seçimi və xüsusilə də sürət idarəetməsi və sürücünün fiziki hazırlığı baxımından müvafiq bacarıq və davranışların olduğuna əmin olmaq üçün sürücülərin necə idarə edildiyi və onlara necə motivasiya verildiyi daxildir. Tapşırığı yerinə yetirməyə ən uyğun olan, yol-nəqliyyat qəzaları və sərnişinlərin, eləcə də digər yol istifadəçilərinin ölüm və ciddi xəsarət alma riskini azaltmaq üçün nəzərdə tutulmuş və təchiz edilmiş və uzaq yola davamlılığına əmin olmaq üçün təftiş edilməsi və texniki xidmət göstərilmiş nəqliyyat vasitələrinin seçimi və istifadəsi. Həddən artıq yükləmə olmaması və yükün təhlükəsiz şəkildə mühafizəsi üçün yüklər düzgün qaydada idarə edilməlidir. Ən uyğun marşrut, sürət və işləmə/idarəetmə saatlarını təmin etmək üçün təhlükəsiz səyahətin planlaşdırılması. Yol şəbəkəsindəki təhlükəyə açıq digər yol istifadəçilərinin nəzərə alınması və yol-</p>
İnsan və yük daşınması Transmilli satış və marketinq təşkilatı	<p>Şirkət biznesi üçün avtomobil idarə edilməsi regional və ya qlobal avtomobil parklarını işlədən bir sıra transmilli şirkətlərdə ən yüksək risk fəaliyyətini təmsil edir. Satış, xidmət və ya digər şöbələr sürücüləri vaxtlarının 40—60 %-ni şirkətin özünə məxsus olan, icarəyə götürdüyü, avtomobilin xərclərini ödədiyi, icarəyə verdiyi və ya digər nəqliyyat vasitələrində şirkətin işləri üçün keçirirlər. Beləliklə, şirkətlər işçilərinin və onların fəaliyyət göstərdiyi icmaların sağlamlıq və təhlükəsizliyini təmin etmək öhdəliyi daşıyırlar.</p> <p>YHT-nin əsas səmərəlilik amillərinə daxildir: avtomobil parklarının təhlükəsizliyi riskləri, yəni ölüm və xəsarət riski anlayışı; nəqliyyat vasitələri və sürücülərin yol şəbəkəsinə müvafiq giriş-çıxışı; sürət, spirtli içki, təhlükəsizlik kəməri/dəbilqədən istifadə, sürücünün yorğunluq və fikir dağınıqlığı, nəqliyyat vasitəsi seçimi/texniki xidməti ilə bağlı siyasətlər; səyahətin planlaşdırılması; podratçı/distribütörün YHT idarəetməsi; və yol təhlükəsizliyi ilə bağlı təbliğat və ictimai yol təhlükəsizliyi təşəbbüslərinə dəstək</p>
Yol hərəkəti ilə bağlı tələbat yaratmaq — Məktəb	<p>YHT məktəbin əsas işi deyil, lakin həm yetkinlik, həm də məruz qalma baxımından təhlükəyə açıq çox sayda insan hər gün məktəbə gedib-gəlir. Məktəblilərin ölümünə əsas səbəb yol-nəqliyyat hadisəsi zamanı alınan xəsarətlərdir. Məktəblə bağlı bu məsələdə maraqlı tərəflər işçi heyəti/şagirdlər/valideynlər, yerli yol və planlaşdırma orqanları və nəqliyyat operatorlarıdır (təhlükəsiz təkmilləşdirmə proqramlarında iştirak etməsi zəruri ola biləcək şəxslər).</p> <p>YHT-nin məktəblə bağlı əsas səmərəlilik göstəricilərinə məktəbə müxtəlif vasitələrlə gediş-gəliş və məktəb gəzintiləri zamanı təhlükəsiz səyahət planlaması, o cümlədən müvafiq mühafizə vasitələri (məs., dəbilqə, təhlükəsizlik kəmərləri) və görünməni təmin edən vasitələrdən (məs., reflektiv geyim, işıqlar) istifadə daxil olmalıdır.</p>
Yol hərəkəti ilə bağlı tələbat yaratmaq — Supermarket	<p>Malların, o cümlədən təhlükəli malların (məs., yanacaq) daşınması, malların müştərilərin evlərinə çatdırılması, eləcə də supermarket ərazilərində malların təmin edilməsi kimi vacib fəaliyyətlərin yol təhlükəsizliyinə birbaşa təsiri ola bilər. Böyük supermarket işçi və müştərilərinə təsir edə biləcək və özünün müdaxilə edə biləcəyi bu təhlükəsizlik amillərini nəzərə almalıdır. Maraqlı tərəflərə cavabdeh planlaşdırma və yol hərəkəti orqanları və çatdırılma şirkətləri daxildir.</p> <p>Böyük supermarketin nəzərə alacağı əsas məqamlara daxildir: ərazisinin ətraf ərazilərin təhlükəsizliyinə göstərə biləcəyi təsir, həm avtomobil parkı (bu, piyadalar, uşaqlar və böyük və kiçik motorlu nəqliyyat vasitələrinin ortaq istifadəsini əhatə edir) üçün təmin etdiyi ərazidə, həm də yola birbaşa giriş və çıxışında müştəriləri üçün təhlükəsiz ətraf mühitə töhfə verə biləcək bütün amillər.</p> <p>Bir sıra səmərəlilik amilləri, o cümlədən təşkilatın məsuliyyət daşdığı yol infrastrukturunun təhlükəsiz planlaşdırılma, layihələndirilmə, istismar və istifadəsi, sürücülərin fərdi qoruyucu avadanlıqlardan istifadə etməsi və təhlükəsiz hərəkət sürəti və çatdırılma edən nəqliyyat vasitələrinin növü müvafiq hesab edilə bilər.</p>

Cədvəl A.1 (davamı)

<p>Yolların layihələndirilməsi və istismarı — Yol hərəkəti orqanı</p>	<p>Yol şəbəkəsinin təmin edilməsi kimi vacib fəaliyyətin həmin şəbəkənin bütün istifadəçilərin təhlükəsizliyinə birbaşa təsiri var. Yerli yol hərəkəti orqanı üçün maraqlı tərəflərə mühəndis layihəsi və istismar xidmətləri təminatçıları (lazımı təhlükəsizlik səviyyəsini təmin etməlidirlər), əsas istifadəçi qrupları (təhlükəsiz istifadə tələblərini qəbul etməlidirlər) və mühafizə orqanları (istifadəçi/nəqliyyat vasitəsi standartlarını icra etməli və şəbəkənin xüsusi təhlükəsizliyi ilə bağlı məhdudiyyətlər yaratmalıdır) daxildir.</p> <p>Yol hərəkəti orqanı üçün YHT-nin əsas səmərəlilik amillərinə bütünlükdə yol şəbəkəsinin təhlükəsiz planlaşdırma, layihələndirmə, istismar və istifadəsi kateqoriyası daxildir. Bu amillər yandan, qarşıdan gələn və təhlükəyə açıq yol istifadəçilərinin mühafizə səviyyəsi və müvafiq sürət hədlərini, eləcə də istifadəçinin uyğunluğunu əhatə edə bilər. Monitoring vasitələri şəbəkə idarəetməsinin daha geniş təhlilinə və icra hesabatlarına inteqrasiya edilə bilər.</p>
---	---

Əlavə B (məlumat xarakterli)

Yol hərəkəti təhlükəsizliyini idarəetmə üzrə çərçivə sənədi ilə əlaqədar beynəlxalq iş

8.1 Ümumi

Bu Beynəlxalq Standart öz YHT idarəetmə sistemini işləyib hazırlamaq məqsədilə hər növ təşkilat üçün ümumiləşdirilmiş prosedur və tələblər təmin etməklə YHT-ni yaxşılaşdırma istiqamətində dünya miqyasında göstərilən səylərdə mühüm addımdır.

Yol hərəkəti təhlükəsizliyinə Təhlükəsiz Sistem yanaşması anlayışı bu Beynəlxalq Standartın uğurlu şəkildə qəbul edilməsində əsaslı rol oynayır.

Bu əlavə Təhlükəsiz Sistemin əsas elementlərini əks etdirməklə yanaşı, bu sahədə müəyyən edilmiş yaxşı təcrübəyə uyğun YHT idarəetmə sistemlərinin həyata keçirilməsində təşkilatları əlavə təlimatla təmin edir.

8.2 YHT-yə Təhlükəsiz Sistem yanaşması

Bu Beynəlxalq Standartın nəşr edildiyi vaxt bir sıra ölkələr öz YHT proqramlarının işlənilib-hazırlanması və həyata keçirilməsində Təhlükəsiz Sistem yanaşmasından istifadə edir. İsveç "Vision Zero", Niderland yaxından aidiyyəti olan "Sustainable Safety" yanaşması işləyib-hazırlamış, Yeni Zelandiya və Avstraliyanın bəzi yurisdiksiyaları Təhlükəsiz Sistem şüarı altında proqramlar yaratmışdır.

Xüsusi təfərrüatlar fərqli olsa da, Təhlükəsiz Sistem yanaşmaları, adətən:

- yol hərəkəti ilə bağlı ölüm və ciddi xəsarət hallarının aradan qaldırılması istiqamətində uzunmüddətli məqsəd qoyur;
- insan səhvinə daha yaxşı uyğunlaşa bilən yol hərəkəti sistemi işləyib hazırlamaq məqsədi daşıyır. Adətən, bu məqsədə toqquşma nəticəsində yaranan enerjinin daha yaxşı idarə edilməsi vasitəsilə nail olunur. Beləliklə, heç bir yol istifadəçisi ölüm və ya ciddi xəsarətlə nəticələnmə ehtimalı olan qəza qüvvələrinə məruz qalmır;
- qəza qüvvələrinin daha yaxşı idarə edilməsi üçün bir sıra strategiyaları özündə birləşdirir, əsas strategiya müəyyən edilmiş sürət hədləri olan qovşaqlarda yol şəbəkəsinin təkmilləşdirilməsi, sonuncu isə yol infrastrukturunun təklif etdiyi müdafiə səviyyəsinə cavab olaraq təyin olunub;
- travma probleminin miqyasını anlamaq üçün güclü iqtisadi təhlillərə etibar edir və investisiyaları cəmiyyətə ən böyük potensial fayda verə biləcək bu proqram və məkanlara yönləndirir;
- yol hərəkəti sisteminin təhlükəsiz şəkildə işləməsinin müəyyən edilməsində rolunu bütünlükdə əsas dövlət agentlikləri və digər təşkilatları özündə birləşdirərək hərətfəli rəhbərlik, idarəetmə və rabitə strukturları ilə dəstəklənir;
- iqtisadi məqsədlərə, insan və ətraf mühitin sağlamlığı hədəflərinə cavab vermək və təhlükəsiz yol hərəkəti məhsul və xidmətlərinə tələbat yaradan və onların təminatçılmasına fayda verən kommersiya mühiti yaratmaq üçün təhlükəsizliyin idarə edilməsi ilə bağlı qərar qəbulunu daha geniş ictimai qərar qəbulu ilə uyğunlaşdırır;
- vətəndaşlar, dövlət, özəl və qeyri-kommersiya təşkilatları arasında yekun təhlükəsizlik məqsədi və ona nail olmağın yolu ilə əlaqədar ortaq baxış olması məqsədilə YHT üçün "ortaq məsuliyyət" dəyərini yol-hərəkət sisteminin müxtəlif tərəfləri arasında mənimsədir.

Bu yanaşmalar yol hərəkəti ilə bağlı fəaliyyətləri vasitəsilə YHT-yə təsir edən və əlaqədar YHT idarəetmə sistemlərinin ölçülərini müəyyənləşdirməyə kömək edən bütün dövlət və özəl təşkilatlar üçün uyğundur.

8.3 YHT idarəetməsi sahəsində görülən beynəlxalq işlər

Yol hərəkəti təhlükəsizliyi ilə bağlı faydalı tədbirlərin olmaması dünya cəmiyyətləri üçün bir yüküdür. Birləşmiş Millətlər Təşkilatı (BMT) Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı (ÜST) və Dünya Bankının rəhbərliyi ilə 2004-cü il "Yol-Nəqliyyat Hadisələri Nəticəsində Baş Verən Xəsarətlərin Qarşısının Alınmasına dair Dünya Hesabatı"^[9] və ÜST-ün 2009-cu il "Yol Təhlükəsizliyinə dair Qlobal Hesabat"^[10] ilə YHT sahəsində aydın tədbirlər görüb. 2010-cu ilin mart ayında BMT Baş Assambleyası 2020-ci ilə qədər dünyada yol-nəqliyyat hadisələri nəticəsində ölüm hallarının səviyyəsinin proqnozlaşdırılma səviyyəsini stabilləşdirməyi, daha sonra isə azaltmağı hədəfə alaraq 2011—2020-ci illəri əhatə edən Yol Təhlükəsizliyi üzrə Onillik Fəaliyyət Planını elan etdi. 2011-ci ildə nəşr olunan Yol Təhlükəsizliyi üzrə Onillik Fəaliyyət Planı üçün Qlobal Planında beş istiqamət (yol təhlükəsizliyi idarəetməsi, daha təhlükəsiz yollar və mobillik, daha təhlükəsiz nəqliyyat vasitələri, daha təhlükəsiz yol istifadəçiləri və qəzadan sonra cavab tədbirləri) müəyyənləşdirildi və bu Beynəlxalq Standartın bu istiqamətlərdən birincisini təmin etmək potensialı var.

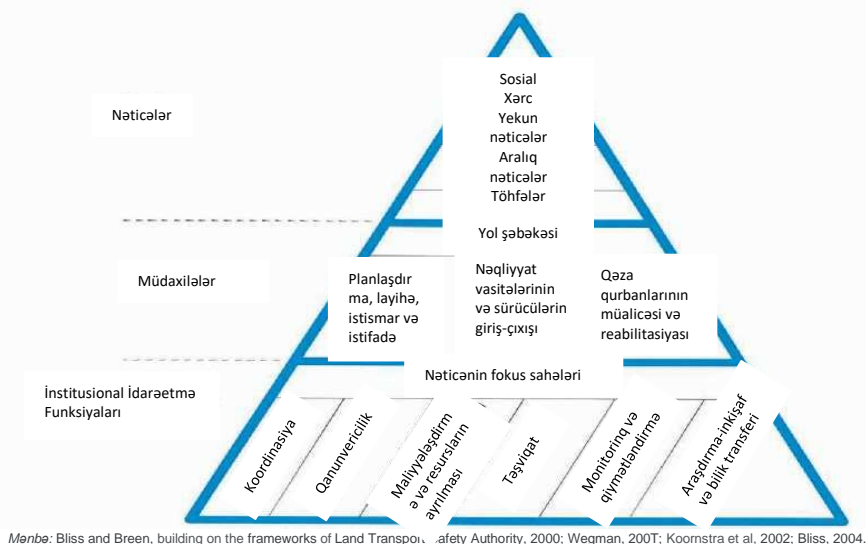
2008-ci ildə İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkişaf Təşkilatı (İƏİT) və Beynəlxalq Nəqliyyat Forumu "Sıfıra doğru: İddialı Yol Təhlükəsizliyi Hədəfləri və Təhlükəsiz Sistem Yanaşması"^[11] hesabatını nəşr etdi. Bu hesabatda YHT idarəetmə sistemlərinin əhəmiyyəti qeyd olunmuş və Dünya Bankının Qlobal Yol Təhlükəsizliyi Mexanizmi (DBQYTM) tərəfindən kodlaşdırılmış idarəetmə sistemində istinad edilərək işlənilib-hazırlanmış və müvafiq olaraq 2009-cu ildə nəşr edilmişdir. DBQYTM-nin nəşri YHT idarəetmə sistemi çərçivə sənədini (bax: Şəkil B.1.) hazırlamaq üçün yurisdiksiyaya aid uğurlu YHT idarəetmə təcrübəsinin hərtərəfli nəzərdən keçirilməsinə səbəb oldu. Bu hesabat təşkilatı struktur və mədəniyyət baxımından neytral mövqe tutur və üç qarşılıqlı əlaqəli element, yəni institusional idarəetmə funksiyaları, müdaxilələr və nəticələr təqdim edir.

Şəkil B.1 — Dünya Bankı Qlobal Yol Təhlükəsizliyi Mexanizmi, Yol Təhlükəsizliyini İdarəetmə Sistemi Çərçivə sənədi

DBQYTM çərçivə sənədi uğurlu YHT idarəetmə sisteminin bir hissəsi kimi icra edilməli olan aşağıdakı institusional idarəetmə funksiyalarını müəyyən edir:

- nəticələrə köklənmə: təşkilatın bütün fəaliyyət və müdaxilələri istiqamətləndirən YHT səmərəliliyi və hesabatlılığına dair məqsədinin bəyanı;
- koordinasiya: müdaxilələrin təşkilat daxilində və YHT-də rolu və ya marağı olan əlaqəli təşkilatlarda üfqi şəkildə təşkili və nizamlanması;

Müdaxilələr: prioritetlik: səciyyəvi olaraq, institusional hesabatlılıqlara, eləcə də torpaqdan istifadə, yol şəbəkəsi, yol istifadəçisi, nəqliyyat vasitəsi və qəzadan sonra tibbi yardımın təhlükəsizlik standartları və qaydalarına diqqət yönəldən hüquqi və ya siyasət vasitələrinin spesifikasiyası və/və ya onlara uyğunluq;

- d) maliyyələşdirmə və resursların ayrılması: resursları ayırmaq üçün rəşional dəyərləndirmə və proqramlaşdırma çərçivəsindən istifadə edərək müdaxilə və fəaliyyətlərin davamlı maliyyələşdirilməsi;
- e) təşviqat: YHT-nin səmərəliliyində arzuolunan yaxşılaşdırmalara nail olacaq müdaxilələrin təmin edilməsi üçün orta q ictimai məsuliyyəti vurğulayaraq, təşkilatın əsas marağı kimi, YHT ilə davamlı qarşılıqlı əlaqə;
- f) monitorinq və qiymətləndirmə: YHT nəticələrinin sistemli və davamlı şəkildə ölçülməsi və YHT istiqamətində arzuolunan nəticələri təmin etdiyinə əmin olmaq üçün müdaxilələrin qiymətləndirilməsi;
- g) tədqiqat və biliklərin ötürülməsi: YHT ilə əlaqədar biliklərin sistemli və davamlı şəkildə yaradılması, kodifikasiyası, ötürülməsi və tətbiqi.

Bu funksiyalar, ümumiyyətlə, YHT mütəxəssislərinin diqqət mərkəzində olan müdaxilələrin təmin edilməsini dəstəkləyir. Müdaxilələrin tam xarakteri arzuolunan nəticələrə nail olmaq məqsədilə müəyyənləşdirilir, formalaşdırılır və tətbiq olunur. Müdaxilələr aşağıdakı sahələrdə olan standart və qaydalara aiddir:

- yol şəbəkəsinin təhlükəsiz planlaşdırılması, layihələndirilməsi, istismarı və istifadəsi;
- nəqliyyat vasitələri və sürücülərin yol şəbəkəsinə giriş-çixış şəraiti (məs., qeydiyyat və sürücülük vəsiqəsinin verilməsi);
- yol-nəqliyyat qəzası qurbanlarının bərpa və reabilitasiyası.

Müdaxilələr təhsil, icra və həvəsləndirici amillərdən birgə istifadə edərək bu standart və qaydalara uyğunluğa da aid olur.

DBQYTM yol təhlükəsizliyi idarəetmə çərçivəsinin son elementi arzuolunan nəticələrin müəyyənləşdirilmə, sənədləşdirilmə və ölçülməsi və onların kəmiyyət baxımından YHT hədəfləri kimi ifadəsədir.

- a) Yekun nəticələrə sosial xərclər, ölüm halları və ciddi xəsarətlərdə arzuolunan azalmalar ifadə olunmaqla qısa və ortamüddətli YHT hədəfləri ilə birlikdə yol-nəqliyyat sisteminin gələcək təhlükəsizliyinə uzunmüddətli baxış daxildir.
- b) Aralıq nəticələr orta hərəkət sürətinin azaldılması, yaxud avtonəqliyyat vasitələri parkının təhlükəsizlik reytinginin artırılması kimi yekun YHT səmərəliliyini təkmilləşdirdiyi bilinən və daha mənalı idarəetmə məlumatları təmin edən müdaxilələrin ölçülməsidir;
- c) Əldə edilən nəticələr aralıq və yekun nəticələri yaxşılaşdırmağa çalışan təşkilatların mühəndis-texniki təkmilləşdirmələrin ölçülməsi, polis orqanları əməliyyatlarının sayı və ya xüsusi tapşırıq mərhələlərinin tamamlanması kimi fiziki hədəflərinin icrasını ifadə edir.

İƏİT yurisdiksiyaların Dünya Bankı tərəfindən hazırlanıb istifadə edilmiş qiymətləndirmə çərçivəsi və bir sıra yararlı nəzarət siyahılarından istifadə edərək yol təhlükəsizliyi idarəetməsi potensialına baxış keçirməsini tövsiyə edir (İƏİT 2008, Dünya Bankı 2009).

B.4 Bu Beynəlxalq Standart ilə DBQYTM Yol Təhlükəsizliyini İdarəetmə üzrə Çərçivə sənədi arasında əlaqə

DBQYTM çərçivə sənədi ölkələrə YHT-nin səmərəliliyi göstəricilərini yaxşılaşdırmaqda yardım məqsədilə işlənilib-hazırlansa da, burada əks olunan institusional idarəetmə funksiyaları və müdaxilələr və nəticələrə nail olunması ölçü, yaxud mürəkkəblik dərəcəsiindən, dövlət, yaxud özəl olmasından fərqli olmayaraq, istənilən təşkilata aiddir. Çərçivə sənədi YHT idarəetmə sisteminin ümumi elementlərini müəyyən edir və bu səbəbdən bu Beynəlxalq Standartın tətbiqini yönləndirmək üçün faydalı istinaddır. Daha dəqiq desək, üçpilləli DBQYTM çərçivə sənədi 4—10-cu Maddələrdə qeyd olunmuş tələblərə uyğundur və onun bu tələblərlə əlaqəsi Cədvəl B.1-də ümumiləşdirilib.

**Cədvəl B.1 — DBQYTM İdarəetmə üzrə Çərçivə sənədi
ilə bu Beynəlxalq Standart arasında əlaqə**

Dünya Bankı Qlobal Yol Təhlükəsizliyi Mexanizmi	ISO 39001
İnstitusional idarəetmə funksiyaları	ISO kontekstində idarəetmə dedikdə, ümumilikdə, təşkilatı əlaqələndirmək, yönləndirmək və ona nəzarət etmək üçün istifadə edilən bütün fəaliyyətlər nəzərdə tutulur.
Nəticələrə köklənmə	<p>Maddə 5-də təşkilatın üst rəhbərliyinin YHT-də liderlik və öhdəliyi nümayiş etdirməsi üçün qoyulan tələblər müəyyən olunur. Buraya YHT idarəetmə sisteminin təşkilatın strateji istiqamət və biznes proseslərinə uyğunluğunu təmin etmək, uzunmüddətli hədəf kimi, ölüm və ciddi xəsarət hallarının aradan qaldırılmasının və YHT təkmilləşdirmələrini təmin edən fəaliyyətlərin həyata keçirilməsinin qəbul olunmasını tələb etmək daxildir.</p> <p>Maddə 6-da təhlükəsizlik nəticələrinə baxış üçün planlaşdırma prosesi göstərilir. 9.3 və 10.2-ci bəndlərdə isə arzuolunan nəticələrə nail olmaq üçün rəhbərliyin keçirdiyi planlaşdırılmış baxışlar və davamlı təşkilatı təkmilləşdirmə əks olunur.</p>
Koordinasiya	<p>4.1, 4.2 və 4.3-cü bəndlərdə təşkilatın YHT təsirləri və onların təsir dairələrini müəyyənləşdirmək üçün daxili və xarici kontekstini yoxlaması tövsiyə olunur. Onlar YHT səmərəliliyinin təşkilat daxilindəki və/və ya müxtəlif təşkilatlarda olan fəaliyyətlərdən və rol istifadəçilərindən asılılığını qəbul edirlər.</p> <p>5.2-ci bənddə Təhlükəsiz Sistem yaratmaq üçün tərəfdaşlıq çərçivəsində çalışması və başqaları ilə əməkdaşlıq etməsi istiqamətində üst rəhbərliyin üzərinə düşən məsuliyyət qeyd olunur. 7.1-ci bənddə təşkilatın arzuolunan YHT nəticələrinə nail olmasına kömək edəcək koordinasiya tələbləri qeyd olunur.</p>
Qanunvericilik	<p>Qanunvericilik, adətən, torpaqdan istifadə, yol şəbəkəsi, yol istifadəçisi, nəqliyyat vasitəsi və qəzadan sonra tibbi yardımın təhlükəsizlik standartları və qaydalarına və onlara uyğunluğa aid olur.</p> <p>6.2-ci bənddə təşkilatın nəzərə alacağı YHT səmərəliliyinin təfsilatlı siyahısı göstərilir və bu səmərəliliyin bir sıra amilləri qanunvericiliklə idarə edilir və onlarla müvafiq şəkildə məşğul olmaq lazımdır.</p>
Maliyyələşdirmə və resursların ayrılması	7.2-ci bənddə YHT idarəetmə sistemləri və əlaqədar fəaliyyətlərin yaradılması, həyata keçirilməsi, saxlanması və təkmilləşdirilməsi məqsədilə təşkilatı idarəetmənin bütün səviyyələrinin resursların əlçatanlığını və onların ayrılması üçün rəşional çərçivəni təmin etməsi tələb olunur.
Təşviqat	7.4, 7.5 və 7.6-cı bəndlərdə təşkilatın müxtəlif səviyyələrində YHT məqsədləri və səmərəlilik gözləntilərinin və işçilərin davamlı təkmilləşmə prosesində iştirakının bildirilməsi və təşviqi tələb olunur. Təşkilatın YHT nəticələri və onlara nail olmaq üçün aralıq tədbirlərə uzunmüddətli diqqət yönəltməsi tələbini maraqlı tərəflərə bildirməsi də tövsiyə olunur.
Monitorinq və qiymətləndirmə	ISO idarəetmə sistemləri standartları planlaşdır, yerinə yetir, nəzarət et, təkmilləşdir prosesinin bir hissəsi olaraq, nəticələrin monitorinqi və ölçülməsinə tam diqqət yetirir. 9.1-ci bənddə təşkilatın YHT nəticələrinə təsir edən əməliyyatlarının əsas xüsusiyyətlərinə nəzarət edib onları dəyərləndirməsi tələb olunur.
Tədqiqat və inkişaf və biliklərin ötürülməsi	10.1-ci bənddə təşkilatın bu Beynəlxalq Standartla uyğunsuzluq təşkil edən məqamlarla məşğul olması, əsas çatışmazlıqları aşkar etmək və təkmilləşdirilmiş qabaqalayıcı tədbirlər üçün imkanları müəyyən etmək məqsədilə YHT hadisələrinin təhqiqatı, təhlili və sənədləşdirməsi tələb olunur.
Müdaxilələr	6.2 c) bəndində təşkilatın YHT idarəetmə sisteminə yol hərəkəti təhlükəsizliyi tədbirlərini kompleks şəkildə müəyyənləşdirməsi təmin olunur. 7.3 və 8.1-ci bəndlərdə işçi heyətinin təşkilatı səriştəsinə və YHT tədbirlərini davam etdirmək üçün tələb olunacaq əməliyyat planı və nəzarət fəaliyyətlərinə xüsusi diqqət yetirilir. 9.2-ci bənddə YHT tədbirlərinə təşkilatı uyğunluğu təmin etmək üçün audit prosedurlarının yaradılması tələb olunur.
Nəticələr	6.3-cü bənddə arzuolunan YHT nəticələri baxımından YHT məqsədlərinin yaradılması tələb olunur və buraya yekun və aralıq nəticələr üçün YHT hədəfləri və onlara nail olmaq üçün təşkilatı nəticələr daxil ola bilər.

Əlavə C
(informativ)

**ISO 39001:2012, ISO 9001:2008 və
ISO 14001:2004 arasında uyğunluq**

Cədvəl C.1 — ISO 39001:2012, ISO 9001:2008 və ISO 14001:2004 arasında uyğunluq

ISO 39001:2012		ISO 9001:2008		ISO 14001:2004	
	Giriş	0.1 0.2 0.3 0.4	Giriş Ümumi Prosesə yanaşma ISO 9004 ilə əlaqə Diger idarəetmə sistemlərinə uyğunluq		Giriş
1	Əhatə dairəsi	1 1.1 1.2	Əhatə dairəsi Ümumi Tətbiq	1	Əhatə dairəsi
2	Normativ istinadlar	2	Normativ istinad	2	Normativ istinadlar
3	Termin və anlayışlar	3	Termin və anlayışlar	3	Termin və anlayışlar
4	Təşkilatın konteksti (yalnız başlıq)				
4.1	Təşkilat və onun konteksti anlayışı				
4.2	Maraqlı tərəflərin tələb və gözləntilərinin başa düşülməsi				
4.3	İdarəetmə sisteminin əhatə dairəsinin müəyyən edilməsi				
4.4	YHT idarəetmə sistemi	4	Keyfiyyəti idarəetmə sistemi (yalnız başlıq)	4	Ətraf mühiti idarəetmə sisteminin tələbləri (yalnız başlıq)
5	Liderlik (yalnız başlıq)	5	İdarəetmə məsuliyyəti (yalnız başlıq)		
5.1	Liderlik və öhdəlik				
5.2	Siyasət	5.1	Rəhbərliyin öhdəliyi	4.2 4.4.1 4.6	Ətraf mühit siyasəti Resurslar, rollar, məsuliyyət və səlahiyyət Rəhbərliyin keçirdiyi baxış
		5.2	Müştəriyə fokuslanma	4.3.1 4.3.2	Ekoloji aspektlər Hüquqi və digər tələblər
5.3	Təşkilati rollar, məsuliyyətlər və səlahiyyətlər	5.3	Keyfiyyət siyasəti	4.2	Ətraf mühit siyasəti

Cədvəl C.1 (davamı)

ISO 39001:2012		ISO 9001:2008		ISO 14001:2004	
		5.5 5.5.1 5.5.2	Məsuliyyət, səlahiyyət və kommunikasiya (yalnız başlıq) Məsuliyyət və səlahiyyət Rəhbərlik nümayəndəsi	4.4.1	Resurslar, rollar, məsuliyyət və səlahiyyət
6	Planlaşdırma (yalnız başlıq)	5.4	Planlaşdırma (yalnız başlıq)	4.3	Planlaşdırma (yalnız başlıq)
6.1	Ümumi				
6.2	Risk və imkanların nəzərdən keçirilməsi üçün tədbirlər				
6.3	YHT-nin səmərəlilik amilləri	5.4.1 5.4.2	Keyfiyyət məqsədləri Keyfiyyəti idarəetmə sisteminin planlaşdırılması	4.3.3	Məqsədlər, hədəflər və proqram (proqramlar)
6.4	YHT məqsədləri və onlara nail olmağın planlaşdırılması				
7	Dəstək (yalnız başlıq)	7	Məhsulun reallaşdırılması (yalnız başlıq)	4.4	Həyata keçirilmə və əməliyyat (yalnız başlıq)
7.1	Koordinasiya				
7.2	Resurslar	6 6.1 6.3 6.4	Resursların idarə edilməsi (yalnız başlıq) Resursların təmin olunması İnfrastruktur iş mühiti	4.4.1	Resurslar, rollar və səlahiyyət
7.3	Səriştə	6.2. 6.2.1 6.2.2	İnsan resursları (yalnız başlıq) Ümumi Səriştə, təlim və məlumatlılıq	4.4.2	Səriştə, təlim və məlumatlılıq
7.4	Məlumatlılıq	6.2. 6.2.1 6.2.2	İnsan resursları (yalnız başlıq) Ümumi Səriştə, təlim və məlumatlılıq	4.4.2	Səriştə, təlim və məlumatlılıq
7.5	Kommunikasiya	5.5.3 7.2.3	Daxili kommunikasiya Müştəri ilə kommunikasiya	4.4.3	Kommunikasiya
7.6	Sənədləşdirilmiş məlumat (yalnız başlıq)	4.2	Sənədləşmə tələbləri (yalnız başlıq) Ümumi		
7.6.1	Ümumi	4.2.1	Ümumi	4.4.4	Sənədləşmə
7.6.2	Yaratma və yeniləmə	4.2.2	Keyfiyyət üzrə təlimat kitabçası		
7.6.3	Sənədləşdirilmiş məlumatlara nəzarət	4.2.3 4.2.4	Sənədlərə nəzarət Qeydlərə nəzarət	4.4.5 4.5.4	Sənədlərə nəzarət Qeydlərə nəzarət
8	Əməliyyat (yalnız başlıq)	7	Məhsulun reallaşdırılması (yalnız başlıq)	4.4	Həyata keçirilmə və əməliyyat (yalnız başlıq)

Cədvəl C.1 (davamı)

	ISO 39001:2012		ISO 9001:2008		ISO 14001:2004
8.1	Əməliyyat planı və nəzarət	7.1		4.4.6	Əməliyyata nəzarət
		7.2			
		7.2.1		4.3.1	Ekoloji aspektlər Hüquqi və digər tələblər Əməliyyata nəzarət Ekoloji aspektlər
			Məhsul reallaşdırmasının planlaşdırılması	4.3.2	Əməliyyata nəzarət
		7.2.2	Müştəri ilə əlaqədar proseslər	4.4.6	Əməliyyata nəzarət
			Məhsulla əlaqədar tələblərin müəyyənləşdirilməsi	4.3.1	
				4.4.6	
		7.3			Əməliyyata nəzarət
			Məhsulla əlaqədar tələblərin nəzərdən keçirilməsi	4.4.6	Əməliyyata nəzarət
		7.3.1			
			Layihələndirmə və inkişaf (yalnız başlıq)	4.4.6	Əməliyyata nəzarət
		7.3.2			
			Layihələndirmə və inkişafın planlaşdırılması	4.4.6	Əməliyyata nəzarət
		7.3.3			
			Layihələndirmə və inkişafı bağlı ilkin məlumatlar	4.4.6	Əməliyyata nəzarət
		7.3.4			
			Layihələndirmə və inkişaf nəticələri	4.4.6	Əməliyyata nəzarət
		7.3.5			
			Layihələndirmə və inkişafın nəzərdən keçirilməsi	4.4.6	Əməliyyata nəzarət
		7.3.6			
			Layihələndirmə və inkişafın təsdiqlənməsi	4.4.6	Əməliyyata nəzarət
		7.3.7			
			Layihələndirmə və inkişafın yoxlanılması		Əməliyyata nəzarət
		7.4			Əməliyyata nəzarət
			Layihələndirmə və inkişaf dəyişikliklərinə nəzarət	4.4.6	Əməliyyata nəzarət
		7.4.1			
				4.4.6	
		7.4.2			
			Satınalma prosesi (yalnız başlıq)	4.4.6	
		7.4.3			
			Satınalma prosesi Satınalma məlumatı Satın alınmış məhsulun təsdiqlənməsi		Əməliyyata nəzarət
		7.5			
				4.4.6	Əməliyyata nəzarət
		7.5.1			
			Məhsul və xidmətin təmin olunması (yalnız başlıq)	4.4.6	
		7.5.2			
			Məhsul və xidmətin təmin olunmasına nəzarət		Əməliyyata nəzarət
		7.5.3			
			Məhsul və xidmətin təmin olunması üçün proseslərin yoxlanılması	4.4.6	Monitoring və ölçmə
		7.5.4			
			Müəyyənləşdirmə və izlənilə bilən Müştəri əmlakı	4.5.1	
		7.5.5			
			Məhsulun qorunub saxlanması Monitoring və ölçmə avadanlığına nəzarət		
		7.6			
8.2	Qəza vəziyyətlərinə hazırlıq və cavab tədbirləri			4.4.7	Qəza vəziyyətlərinə hazırlıq və cavab tədbirləri
9	Səmərəliliyin qiymətləndirilməsi (yalnız başlıq)	8	Ölçmə, təhlil və təkmilləşdirmə (yalnız başlıq)	4.5	Yoxlama (yalnız başlıq)

Cədvəl C.1 (davamı)

ISO 39001:2012		ISO 9001:2008		ISO 14001:2004	
9.1	Monitorinq, ölçmə, təhlil və qiymətləndirmə	8.1 8.2 8.2.1 8.2.3 8.2.4	Ümumi Monitorinq və ölçmə (yalnız başlıq) Müştəri məmnuniyyəti Proseslərin monitorinqi və ölçülməsi Məhsulun monitorinqi və ölçülməsi	4.5.1 4.5.2	Monitorinq və ölçmə Uyğunluğun qiymətləndirilməsi
9.2	Yol-nəqliyyat qəzaları və digər yol-nəqliyyat hadisələri ilə bağlı istintaq				
9.3	Daxili audit	8.2.2	Daxili audit	4.5.5	Daxili audit
9.4	Rəhbərliyin baxış keçirməsi	5.1 5.6 5.6.1 5.6.2 5.6.3	Rəhbərliyin öhdəliyi Rəhbərliyin baxış keçirməsi (yalnız başlıq) Ümumi Keçirilən baxışla bağlı ilkin məlumatlar Keçirilən baxışın nəticəsi	4.6	Rəhbərliyin baxış keçirməsi
10	Təkmilləşdirmə (yalnız başlıq)	8.5	Təkmilləşdirmə (yalnız başlıq)		
10.1	Uyğunsuzluq və düzəldici tədbir	8.3 8.4 8.5.2 8.5.3	Uyğun olmayan məhsula nəzarət Verilənlərin təhlili Düzəldici tədbirlər Qabaqlayıcı tədbirlər	4.5.3 4.5.1 4.5.3 4.5.3 4.5.3	Uyğunsuzluq, düzəldici tədbir və qabaqlayıcı tədbir Monitorinq və ölçmə Uyğunsuzluq, düzəldici tədbir və qabaqlayıcı tədbir Uyğunsuzluq, düzəldici tədbir və qabaqlayıcı tədbir Uyğunsuzluq, düzəldici tədbir və qabaqlayıcı tədbir
10.2	Davamlı təkmilləşmə	8.5.1	Davamlı təkmilləşmə	4.2 4.3.3 4.6	Ətraf mühit siyasəti Məqsədlər, hədəflər və proqram (proqramlar) Rəhbərliyin baxış keçirməsi

İstifade olunmuş ədəbiyyat siyahısı

- [1] ISO 9000:2005, *Quality management systems — Fundamentals and vocabulary*
- [2] ISO 9001:2008, *Quality management systems — Requirements*
- [3] ISO 14001:2004, *Environmental management systems — Requirements with guidance for use*
- [4] ISO 14004:2004, *Environmental management systems — General guidelines on principles, systems and support techniques*
- [5] ISO 19011:2011, *Guidelines for auditing management systems*
- [6] ISO/TS 16949, *Quality management systems — Particular requirements for the application of ISO 9001:2008 for automotive production and relevant service part organizations*
- [7] ISO 31000:2009, *Risk Management — Principles and guidelines*
- [8] OHSAS 18001:2007, *Occupational health and safety management systems — Requirements*
- [9] World Report on Road Traffic Injury Prevention by *M. Peden, R. Scurfield, D. Sleet, D. Mohan, A.A. Hyder, E. Jarawan and C. Mathers* Geneva, World Health Organization, 2004. Available at: www.who.int/violence_injury_prevention/publications/road_traffic/world_report/en/
- [10] Global status report on road safety: time for action. Geneva, World Health Organization, 2009. Available at: [WHO | Global status report on road safety 2009](http://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/global-status-report-on-road-safety-2009)
- [11] Towards Zero: Ambitious Road Safety Targets and the Safe System Approach. Paris, OECD and International Traffic Forum. 2008
- [12] Implementing the Recommendations of the World Report on Road Traffic Injury Prevention Country Guidelines for the Conduct of Road Safety Management Capacity Reviews and the Specification of Lead Agency Reforms, Investment Strategies and Safe System Projects. Tony Bliss, Jeanne Breen World Bank Global Road Safety Facility, Washington DC. 2009